

اٲلبیلمی

موسسه غیر انتفاعی آذربایجان اٲلبیلمی
فروردین (آغلار- گولر) آیی، الی ایکنچی سای

52

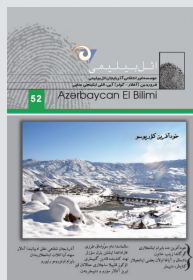
Azərbaycan El Bilimi

اولو تائرنین آدی ایله

ایچیندکیلر

آذربایجان اٲلبیلمی
درنگی نین آیلیق ایچ بولتی

- خودآفرین بؤلگه سینده، بایرام اینانجلاری / محمد علیپور مقدم / ۳
- گوگاندا زینب خاتون تربیه سی / اسماعیل کنعان / ۱۵
- باشماق و آیاغا اولان بعضی اینانجلار / مریم خدا بخش / ۱۹
- کنایه لر، دئیملر / میر هداایت حصاری / ۲۱
- سالماسدا دام سوْواماق طرزی / علی اصغر غفوری نیا / ۲۷
- قاراداغدا ایشلنن یئرل سوْزلر / اٲل اوغلو / ۳۱
- تبریز ناغیللاریندان / اکبر بی نظیرفر / ۳۳
- اؤکوز قانییلا ساچلاری حنالانان قیز! / علیرضا فرشی / ۳۵
- تبریز آتالار سوْزو و دئیملریندن / پریساحیدر اوغلو / ۴۷
- آذربایجان شفاهی خلق ادبیاتیندا آدلار / صمد چایلی / ۴۹
- سهند آوا اٲلات اینانجلاریندان / هاوار عبادی / ۵۱
- بایرام اوتورومو راپورو / کاظم عباسی / ۵۳

باش یازار: احد فرهمندی

رئداکسیا هئیتی:

علیرضا صراف، کاظم عباسی
محمد علیپور مقدم

www.azelbilimi.com

E-mail: info@azelbilimi.com

قرافیسٲ: سارا نخعی

قابیغین اوزرینده کی شکیلین عکاسی: محمد علیپور مقدم

خود آفرین بۇلگەسىندە،

محمد عليپور مقدم

بايرام اينانجلارى

نوت: اوخوياجاغىنىز يازىنىن آخىر چىرىنىپ، بايرام دىلرى بۇلومو اىلك دۇنە «خود آفرىن بۇلگەسىندە ايل بايرامى» آدىلى باشلىقلا ائل بىلىمى ۳-جو سايىندا باشلانمىشىدىر. ۲۰۰۱-جى ايلدە ايسە يازى تركىيەنىن اىغدىر اونيورسىتەسىندە قورلموش ۲-جى آراز حوزەسى سىمپوزيومونا سونولموشدور.

ائل بىلىمى رداكسىا ھىتى

گىرىش

ان اسكى چاغلاردان برى آراز چايى حوزەسى، تورك اويغارلىغىنى اش يادداشلارنىدا، گلنكلرىنى ايسە خالق يادداشىندا ساخلايمىش تورك تورپاقلارىنىن ان اۋنملى بۇلگەلىرىندىن بىرىدىر. حضرتى نوحون توفانىندىن سونرا نوح گمىسىنىن بو تورپاقلاردا دايانماسى ايلە انسان اويغارلىغىنىن يىنى باشلانىشى بو تورپاقلاردان سايىلماقدادىر. آراز چايىنىن آخىدىغى ھەر بىر قارىش تورپاقتا تورك گلنگى، گۈرنگى ياشامىش، گونوموزە چاتمىشىدىر. بو بۇلگەنىن گلنكلرىندىن آخىر چىرىنىپ، ايل بايرامى اۋزىنە مخصوص اۋزلىكلرىلە تانىنماقدادىر.

آچار سۆزلەر:

آراز، آخىر چىرىنىپ، ايل بايرامى، اصحابالرس، خود آفرىن

متن

دونيانىن دولغون وارلىقلارىندىن اولان تورك كولتورو كىچىمىش آتا – بابالارىمىزىن چاباسىيلا گونو گوندن ايرىلەمىش يىنى دىلرلە بىزنىمىش،

گونوموزە چاتمىشىدىر. بابالارىمىز دۇنيا گۇرۇشلىرى، انسان سۇرلىكلىرى، قايغىلار بۇ زىنكىن كۆلتۈرۈمۈزدە ئۆزۈنۈ گۇستىرمىكىدىر. كۆلتۈرۈمۈز قورمۇش چىشىدىلى گىلىكىس دىلرىمىزدىن بىرى دە «ايل بايرامى» دىر.

بابالارىمىز مېن ايللردن بىرى اينامىنا دايانان ايل بايرامى دۇنيانىن بىر چوخ خالقلىرىنىن اورتاق كۆلتۈرۈ سايلىماقدا دىر.

بايرام سۆزۈ ايلك كز كاشغىلى ماحمودون يازدىغى «ديوان لغات الترك» اثرىندە «اوغۇزلارنىن بايرامى اولاراق خالقىن بىرلىكدە كىچىردىگى شىلىك، سۇنىجى» معنا ئىدىلير (۱ / ديوان). اسلام دىنى توركلرنىن تورپاقلارىندا يايلىماقلا «فېتىر»، «قوربان» كىمى دىنى بايراملار دا بىزىم كۆلتۈرۈمۈزدە ئۆزۈنە يىر آچدى. اۇنجه، يالنىز بايرام سونرالار بو دىنى بايراملاردان آيرىلسىن دىئە «ايل بايرامى»، گىنىللىكلە «نوروز» بايرامى آدى آلمىشىدىر. بو آد فرقىلى تورك لەهجهلرلە: اۆزبكجه (نوروز)، توركمىنجه (نوروز)، قازاقجا (ناوريز)، قىرقىزجا (نوروز)، آنادولو توركجهسىندە (نوروز)، كىرىم توركجهسىندە (ناورئز) كىمى دىيلىمكدە دىر. (۲)

خالقىمىز ايل بايرامىنى طىبعتىن اويانىشى، يازىن باشلاندىغى، گىنجه ايله گوندوزون برابرلىگى گونو (مارتىن ۲۱) سايىب يىنى ايلىن باشلانىشىندا شىلىك تۇرنلرى قورورلار. هر بۇلگەدە ياشايان توركلر ياشادىغى بۇلگەنىن اۆزلىكلرىنە گۆرە گىلىكىس دىلرىنى چىشىدىلى تورلرلە كىچىرمىكدە دىرلر.

ان اسكى دۇنملردن تورك اويغارلىغىنى داش يادداشلارىندا ساخلامىش، حضرتى نوح پىغمبرىن توفانىندان سونرا ايلك انسان آياغى دىمىش، ان اسكى انسان ياشامىنىن ايزلرىنى اۆزۈندە ساخلامىش اولان تورپاقلار آراز چاپى حۇزەسىنە عايدىدىر. بونون بلىرى گونومۈزدە بو تورپاقلاردا آپارىلان قازىنىتلاردا داش اوستوندە جىزىلمىش تارىخدن دولايى، يازىلى قايناقلاردا اۆزۈنۈ گۇستىرمىكدە دىر. بو يازىلى قايناقلاردان بىرى اسلام دۇنياسىنىن قوتسال «قرآن كرىم» كىتابىدىر.

مقدس قرآنى كرىمىن ايكى يىرىندە دىمك؛ «فرقان» سورهسى نىن ۳۸-جى (۳) آيهسىندە، «قاف» سورهسى نىن ۱۲-جى (۴) آيهسىندە دىيلىمىش اولان «اصحاب الرس» انسانلارى بو چاپىن قىراغىندا ياشامىشلار. بو سورهلرى يوزانلارنىن چوخو باش تاپمادان «رس» سۆزۈنۈ قويو (۵/ العىن)،

معادن (۶/ لسان العرب) معنا ائتسەلر دە بونو کسینلشدیره بیلیمه میشلر. بو کلمه قرآندا گلدیگیندن سونرا عرب دیلینه کئچرک عرب دیلینده بیر کلمه ایله اوست- اوسته دوشدوگوندن کلمه نین معناسیندا یانلیمیشلار (۷). رس سؤزونون آتلامینا گلدیکده چئشیدلی یوروملار وار. شیعه نین بیرینجی امامی حضرت علی ۱۸۱- جی خطابه سینده رسی چای معنا ائدرک قیراغینداکی شهرلردن سؤز آچیر «رس بیر چایدیر کی ساحیلینده چوخ شهرلر و آبادلیقلار واریدی... (۸/ نهج البلاغه)». ایرانلی عالیم شیخی صدوق «عیون الخبارالرضا» دا شیعه نین ۸- جی امامی، امام رضادان اصحاب الرسین یوزوموندا بئله یازیر «اونلار (اصحاب الرس) بیر طایفاییدیلارکی قاواق آغاجینا تاپینردیلار او آغاجی دا نوحون اوغلو یافیت توفاندان سونرا «ایشیق سو» آدلی بیر بولاغین قیراغیندا اکمیشدیر (۹/ عیون الخبار). اثرامیزدن اوچ مین ایل قباق قورولموش کور - آراس او یغارلیغی نین قالیقلاری ناخچیوان شهری یاخینلیغیندا بو گون بیرینجی، ایکینجی کول تپه آدینی آلمیش کور - آراس او یغارلیغی نین ایزلرینی گؤز اؤنونه آلمالی ییق (۱۰/ زهتابی).

رس سؤزونو قویو معنا ائدیپ یا بونلارین شهرلرینین یئرینی آراز چاییندان اوزاقلادیرماق (۱۱/ تفسیری نمونه) ایسته سه لر ده بعضی دینی یازارلار رسین آراس یا آراز چایی اولدوغونو یازمیشلار. نئجه کی ایراندا قوتسال قرآن کیتابی نین یورومونا یازدیغی «قاموسی قرآن» کیتابیندا سید علی اکبر قریشی، مصرلی محمد عبدو، ایرانلی علی بن ابراهیمی قمی کیمی عالیملرین یازدیقلارینا دایاناراق رسین آذربایجانداکی ارس چایی اولدوغونو یازیر. (۱۲/ قاموس قرآن). شیعه نین یئددینجی امامی، امام موسی کاظمیدن دئییلن روایته گؤره اصحابی رس «رس» چایی نین قیراغیندا یاشامیش اؤزلری ده اودا تاپینردیلار (آتش پرست). بو روایتده اصحابی رس انسانلاری نین بیر پاراسینی دا کیریستیان آدلاندریرلار (۱۳). بو روایتین داوامیندا آراز چایی نین قوزئینده میلادی بشینجی (۱-۵ جی) عصره قدر قورولموش آلбан تورکلرینین یاراتدیقلاری کیریستان دولتینی اونوتما مالی ییق (۱۴). اصحاب الرسین اودا تاپیندیقلارینا (آتش پرست اولدوقلارینا) مراد اورنگ بئله یازیر: «اصحاب رسه گؤره نئچه روایت وار بیرى بودور کی اونلار آراز چایی نین قیراغیندا یاشایان انسانلار ایدلر». اورنگ تفسیری صافی (۱۵) کیتابینا دایاناراق یازیر:

«ارس آذربایجاندا اولان بیر چایدر، هر بیر میلته پیغمبر یوللادیغیمیز کیمی آذربایجاندا اؤز آرالاریندان بیر پیغمبر سئچیب یوللادیق. گؤرون دوگو کیمی زردشت پیغمبردن سؤز گئدیر چون آذربایجاندا ارس چایی نین قیراغیندا زردشت پیغمبردن باشقا پیغمبر اولمامیشدیر» (۱۶). البته قرآن یورو مچولاریندان اصحاب رسین یمن ده یاشایب «هنزله» آدلی پیغمبرلرینی قویودا باسدیر اراق اؤلدوروب ائله بونا گؤره ده اصحاب رس_ قویو صحابه لری، آدینی آلدیقلارینی یازیرلار. بولفتوح رازی اصحاب رسه یازدیغی نئچه روایتدن بیرینده رسی آذربایجاندا جای آدی، اصحاب رسین ده اودا تاپیندیغینی یازیر (۱۷). میرزا رحیم فنا «قاراباغ نامه» کتابیندا قاراباغین سرحدلری نین بیر یؤنونه «آراز نهرینین اوستونده واقع اصحاب رس شهرلری» اولدوغونو یازیر (۱۸. س ۱۰). تاریخی قاینقلاردان گؤرون دویو کیمی آراز قیراغیندا آدلیم اویغارلیق قورموش آراس (کور- آراس) انسانی نین طالعی اصحابی الرس آدیلا قورآندا گلرک بو تورپاقلارین ان اسکی دؤنملردن تورکلره عاید اولدوغونو ثبوتلاییر. دین یازارلاری نین یازدیقلارینی گؤز اؤنونه آلساق اصحابی رسین آذربایجاندا ارس (آراز) چایی نین قیراغیندا یاشادیقلاری بللیر.

کلمه نین اؤزونه گلدیکده رس سؤزو یالنیز ارس - دیلیمیزده «س» حرفی نین «ز» حرفینه دؤنوشونو نظره آلساق، آراز سؤزو ایله اوست_ اوسته دوشور. آراز چایی چوخ قاینقلاردا ارس یازیلیدیر. بو دا آرازین قدیم آدی آراسدان قاینقلانیر. آز _ آس سؤزو ایلک کز گؤل تیگین (گول تیگین) داش کتیبه لری نین ۲۳- ۲۴_ جو سطرلرینده گؤرونور «آز چؤلرینده آرائلینی تاپدیم بیل کی بورا منیم یثریمدیر». (۱۹) آس _ آز قدیم تورک بویلا ریندان اولاراق یثر آدلاریندا اؤز ایزلرینی بوراخمیشلار. آز _ آس بو گون آستامال، آسارای، آستارقان،... کیمی کند آدلاریندا گؤرونمکده دیر. حتّی آذربایجان سؤزونده ده آز بویونون ایزی گؤرونور: آذ+ آر+ بای+ جان (۲۰). آراز سؤزونده آر+ از «آز کیشیسی» معناسیندادیر، بو دا آذربایجان سؤزونون باشلانیشیندا یازیلان آز+ آر سؤزونون دییشیمیدیر (۲۱-۳۴).

خودآفرین كۆرپولرى

آراز چايى بۇلگەسىنە عايد خودآفرین ایلچەسى اۋز آدینی بورادا سالینان قدیم كۆرپولرینین آدیندان آلمیش، تانیمیشدیر. خودآفرین كۆرپولرى آذربایجان جمهوریتی ایران آذربایجانلا بیرلشدیرن كۆرپولردیرلر. بو كۆرپولر ایرانین خودآفرین یۋورهسینده ساریایجالی کندى یاخینلیغیندا آذربایجانین ایکی گۈزل ماحالی اولان قاراداغلا قاراباغی بیرلشدیرن یئرده آراز چایی نین باغری اوستونده سالینمیشلار. كۆرپولرین بیرینین ۸۱ متر اوزونلۇغو ۱۲،۵ اوجالیغی، ۱۰ سایدا دا سو كئچیدی واردیر (۲۲). واختیلا آرازین قوزئی، گونئی بۇلگەلرینی بیرلشدیرن بو كۆرپودن تکهجه سو كئچیتلرینین نئچهسى قالیر. خودآفرینین ایکینجی كۆرپوسونون ۲۰۰ متر اوزونلۇغو ۴،۵ ائنی ۱۵ سایدا دا سو كئچیدی واردیر (۲۳). قایالار اوستونده سالینان كۆرپو بوگونه کیمی دورماقدادیر. دئییلنلره گۈره بیرینجی كۆرپو ییخیلانندان سونرا ایکینجی كۆرپو سالینیر. بو كۆرپو سون زامانلار کیمی گل _ گئت كۆرپوسو اولموشدور. تورپاغیمیز ایکییه بۇلونوب خالقیمیز پارام _ پارچا دوشدوگوندن سونرا «حسرت» كۆرپوسو آدی آلاراق هر آن آنیلمیشدیر. بو كۆرپولرین تیکیلمه تاریخینه گلدیکده هلهلیک الدە کسین قاینق یوخدور. بیرینجی كۆرپونون ۸_جی یوز ایل لیکده سلجوقلار زامانی (۲۴)، ایکینجی كۆرپونون ایسه میلادی ۱۰۲۷_جی ایلده شەادی حکمداری محمد اوغلو فضل (فضل ابن محمد) طرفیندن تیکیلدیگی (۲۵) یازیلیر؛ آنجاق گۈزل معمارلیغی اولان بو كۆرپولر آذربایجان معمارلیق مکتبى نین بیر اۋرنگیدیرلر.

خودآفرین كۆرپولرینین آدلاری

بو كۆرپولرین آدلارینا گۈره بۇلگە اهالیسی ایچره چئشیدلی روایتلر واردیر، بونلارین چوخو دینی اینانجلار دایانان دوشونجهلردیرلر. دئییلنلره گۈره آراز چایی نین سویونون گور اولدوغونا گۈره كۆرپو سالماق چتین اولورموش هر گون تیکیلیمش كۆرپو صاباحیسی گون داغیلیرمیش، بیر گون قیرخ مؤمن انسان بیرلیکده چایین قیراغیندا ناماز قیلیب آلاها یالوارلار بو آندا آراز چایی لاملاشیب دایانار. كۆرپو تیکیلندن سونرا یئنه سو کو کره ییب آخماغا باشلایار.

بونو گۇرن آداملار «آفرين خودانين ايشينه» دئيرلر، بوردان «خودا آفرين»، يعنى «آللاها احسن» سۇزو قالير. يا آراز چايى نين گور آخديغينا گۇره كۆرپونون پاياسىنى تىكنمير ميشلر.

خودونون ھىكلى

بیر گون چايين يانينداكى داغدان بیر داش قوپوب چايين اوستونه دوشور. داشى پايا ائديب اوستونده كۆرپونو تىكيرلر، «آفرين خودايا» سۇزو اورادان قالير. بو قونودا دئييلن سۇزلر چوخدور؛ آنجاق كۆرپولرين آدينا گۇره ان

چوخ يايغين دوشونجه بۇلگه اهالىسى نين ديليندن توپلاديغيميزا گۇره خود آفرين آدى كۆرپولرين باشى اوستونده داش ھىكله بنزر «خودو» ايله «آفرين» _ عايددير. خودو ايله آفرين داش ھىكلى ديرلر خودو كيشى شكلينده، آفرين ايسه كۆرپهسى كورگينه چاتيلميش بير قادين شكلينده دير. كندليلرين اينانجينا گۇره بونلار انسان اليله يونولمايبلار. آراز چايى بونلارى آييرير خودو قوزنى يۇنده آفرين ايسه گوئيده قالير. هر ايكيسى داغلارين زيروه سينده دايانيب آيريلديقلارى زاماندا اؤزلملى باخيشلار ييلا داشا دؤنورلر. قوندارما خودا آفرين سۇزونو قيراغا قويساق «خودو» قديم تورك الههسى قوداى - سازلا بلالارى دفع ائدن الاله، (۲۶) شامانيز ميده ايسه اود تانريسى «قوتاي» (۲۷) سۇزو

ايله ايلگيلنى. «آفرين» سۇزونه گلديكده آفرين سانسكريتدن ديلموزه گيرميش اؤزو ده خئييرلى دعا (آلقيش) معناسيندا دير (۲۸).

آفرينين ھىكلى

ايندىسە خود آفرين سدى نين دوزلمە سىيلە آراز قىراغىندا ايران يۇنوندىن سوجايلى (شجاعلو)، ساريجالى (على آباد)، ماهرىزلى (مفروضلو)، جفرآباد كندلرى سو آلتىنا گىتمە سىيلە بو دۇرد كند دە ياشايانلارى اولدوقلارى يىردن بير آز آزالى جانانلى شەرجىگىندە بير يىرە يىغىلماسى باشلانمىشىدىر. بورادا ۲۰۰۸- جى ايلين دى (اوجاق) آييندا آدى گئىدن كندلردن توپلامىش اولدوغوموز بايراملا آخىر چىرشنە دىلرى آشاغىدا وئىلىر.

آخىر چىرشنە

كندىليرىن دىدىگىنە گۆرە بۇيوك چىللە چىخاندىن سونرا كىچىك چىللە باشلار كى ۲۱ گوندور ۳ چىرشنە سى وار:

خبر چى (يالانچى) چىرشنە، كوله چىرشنە، آخىر چىرشنە

بو چىرشنەلرى بىلە دە دىيلىر

يىل چىرشنە سى، اود چىرشنە سى، آخىر چىرشنە

آخىر چىرشنە دە آغاجلارىن آيىلماسىنا، سولارىن ترەلمە سىنە، اينانان كندىلير بو گوندە سۇيود آغاجلارىنن آيىلاندىن سونرا اىيلىب يىرە باغىر باسىب سالام وئرمە سىنە دە اينانيرلار. نوروز گولو بوگون چىخب بايرامىن گلدىگىنى بللندىرير. اونا گۆرە دە بۇلگە اھالىسى شىلىكلرىنە حاضىرلاشىرلار.

آخىر چىرشنە آخشامى ھەر كس اۋز قاپسىندا تونقال قالايار، قدىملر ائودە اولمايان قونشونون قاپسىندا تونقال قالاماق بير گۆرۈ سايلىردى. تونقال قالاناندىن سونرا «آغىرلىغىم _ اوغورلۇغوم تۇكول قال بوردا» دىيە اودون اوستوندن آتيلارلار. بوتون پىسلىكلرى اوددا ياندىرىب آرىناندىن سونرا يىنى ايله حاضىرلاشارلار. بۇلگە دە بو گونە گۆرە اۋزلىشىش دىلر بىلە دىرلر:

پىلاو بىشىرىمك

بو گىنجە عايلە بير يىرە يىغىلىب، خىيرلى سۇزلر دانىشارلار. بوتون ائولردە پىلاو بىشىرىلر. قدىم دۋورلردە اولان يوخسوللۇغا گۆرە پىلاو تىكجە آخىر چىرشنە دە بىشىرىلىپ يىتىلردى. عايلە بو گىنجە بير يىرە توپلانيب ان گۆزل گونلرىنى خوشلوقلا كىچىرلر.

باجادان سو تۆكمەك

قوھوم۔ قونشو ظارافات اوچون پىلاو بىشەن اوجاغا دامىن باجاسىندان سو تۆكرلر. سو تۆكمەكلە قونشونون اوجاغىنى سۇندوروب قونشويا اۋجشەرلر.

شال ساللاماق

جاوانلار ساللاماق اوچون قورشاق، شال، يايلىق، چادىرا گۆتوروب ائولرىن بىرىنىن باجاسىندان ساللارلار. ائو يىيەسى شالا بويالى يومورتادان، پولدان، يىمىشەن باغلار. بعضا بىرى ائوين قىزىنا ائلچى دوشوب، ائوين باجاسىندان شالى ساللار، ائوين آناسى شالا هر نه باغلاسا شال ساللايان گىنج قبول ائتمە يىب اورگى نىن اىستكىلى سىنى آنادان اىستەر، آرالارىندا بئله بىر دانىشيق كىچەر:

– بالا يومورتا باغلادىم

– اىستەمىرم

– پول باغلادىم

– اىستەمىرم

– ياخشى قىزى باغلادىم چەك آپار.

انجىر آغاچىنى بورماق

هر كس بىر نىت ائدىب انجىر آغاچى نىن بوداغىنى بورار. سحر تئردن گئدىب باخار آير بوروق بوداق دوزلسە نىتى نىن قبول اولدوغونا اينانيب سئوينر؛ يوخسا بوداغىن بوروغو دوزلمە يىبسە نىتىن قبول اولمادىغىنا اينانيلار.

ائوين بار _ باجاسىنا داش يىغما

آخشام چاغى (ئاخىرىن چۆلدن گلدىگى واخت) ائوين بار _ باجاسى نىن قىراغىنا هرە بىر داش قويار. سحر تئردن گئدىب باخارلار هر كسىن داشى نىن آلتىنا قورد _ قوش يىغىلىسا او ايل وارلى اولاجاغىنا اينانيب سئوينر. بىرى نىن دە داشى نىن آلتى بوش اولسا يوخسول قالاجاغىنى دوشونر. قويولموش داشىن آلتىنا هر نه يىغىلسا وار دولت يىيەسى اولماق دئمەكدير. آلاھ تعالى ايل باشىنا كىمى انسانلار وار _ دولت وئريب، وئرمە دىگىنى بو گئجە بللندىردىگىنە اينانيلير.

سۇيۇد آغاچىندان ايستك

بۇلگەدە ياشايانلار ايچرە سۇيۇد آغاچى آرزى _ ايستك سيمگەسىدیر. سۇيۇد آغاچىنا توتولان نيتين قبول اولونماغىنا اينانيلير. بونا گۇرە دە سۇيۇد آغاچىنى قوجاقلايب آللاهدان بير شئى ايسترلر. سۇيۇد آغاچى نين ايلاهى بير گوج ائتگيسينده اولدوغونا اينانيلير نئجه كى بو گئجه يالنيز سۇيۇد آغاچى نين ايليپ يئرە سالام وئرمەسینه اينانيلير.

بير ميتولوژيک افسانە يە گۇرە بير كيشى وارلانماق اوچون سۇيۇد آغاچىنى قوجاقلايب حيات يولداشى نين قيزيلا دۇنمەسینی ايستەيیر، ائوہ گلديکده حيات يولداشى نين قيزيلا دۇندوگونو گۇروب پئشمان اولار. بئله ليکله گلن ايل بايراما كيمي گۇزلهيب، آخیر چرشنه گونو سۇيۇد آغاچىنى قوجاقلايب حيات يولداشى نين يئنە انسانا دۇنمەسینی ايستر. ائوہ قاييديشيدا حيات يولداشى داها انسان اولموشدور.

قولاقي بيسماق (قولاقي پوسماق، قولاقي آسدى)

هر كس اورگينده بير سۇز توتاراق قونشو ائولرين بيرينين قايسيندا قولاقي پوسار، ائوده كيلرين دانيشديقلارى سۇزلردن نيتى نين قبول اولوب اولماديغىنى دويار. (اۇرنك؟ بير خانيمين اوشاغى اولوب اولماديغىنا نيت ائدن كس قاپى داليندان ائشيتديكى دانيشيقلاردا اگر ايلك ائشيتديكى سۇز اوشاغا گۇرە اولسا نيتى نين قبول اولاجاغىنى دويوب سئوينر).

سو قيراغينا يومورتا دوزمك

ايدىنلىق سيمگەسى اولان سويون قيراغيندا يومورتا اوزريندن بختينى سيناين گنجلر آخشام چاغى آخار سويون قيراغينا گئديب، هرەسى اۇز آدينا گۇتوردوگو چيى يومورتانى ديك _ ديكينه سويون قيراغىيلا دوزرلر. يومورتالارين قيراغينا زى، كۇمور، قيرمىزى جۇوهر قويارلار. دان واختى گئديب يومورتالارا باخارلار. يومورتالارين اوزرينه دوشموش بويلاكلاريندن هر كس اۇز بختينى آنلار. زيدن آغ لكه، كۇموردن قارالكه، قيرمىزى جۇوهردن ايسه قيرمىزى لكه آلميش يومورتالار گنجلرين يئنە ايلده ياشاملارينين نئجه كئچه جگىنى بللنديرر. آغ لكه كيميكنه دوشسه بختى آغ اولوب شن ياشام

كئچيره جك، قيرمیزی اولاسا خوشبخت گونه چيخيب، سئوينجلی گونلر ياشايماق، يومورتاسينا قارا لكه دوشموش گنج ده قارا باخت اولاجاغينا اينانار. آخير چرشنه آخشامي تونفال قالاييب چئوره سينده شنليک ائندن سونرا ائولره چكىلرلر ائولرده يار _ يولداش، تاي _ توش بير يئرده دئييب، گولوب، اوينا يارلار. دان سؤكولنده هامی يوخودان دوروب، يومورتا قويان يومورتاسينا باش چكر، انجير بوران انجيرينه. جاوانلار دا آخار سوياسارى يۇنه لر؛ اينام بئله ديركى بوگون چايلاردا آخان، دنيزلرده دالغالانان سوتزه دير. قيزلار سويون اوستوندن آتيليب، «آغيرليغيم، اوغورلوعوم توكول قال بوردا»، «آتيل _ باتيل چرشنه، باختم آچيل چرشنه» دئيه سويون اوستوندن آتيلارلار. قديملىر گنجلرين چوخو آراز چايندان كئچرمىشلر، اينديسه بوتورپاقلار اشغالچيلار لينده اولدوغونا آرازدان كئچمك اولمور. آرازدان كئچن آدامين بوتون پيسليكلىردن آرينلاييب، بوتؤو (كاميل) انسان اولدوغونا اينايلىر. اوغلانلار سويون اوستوندن آتيلاندان سونرا سويادوشوب چيميپ آرينارلار (حتى قارلى سودا). قادينلار گؤي _ گؤيرنتى دريب سويادوشوب. بولاقلارين تزه سويوندا يويونوب، گلنده ده اؤزلريله تزه سو، بولاغين دا خيردا داشيندان گتيررلر. گتيرديكلرى داشلاردان «بركتلى اولسون دئيه» نئهره يه سالارلار. تزه سودان دا ائوين دؤرد بوجاغينا سپرلر؛ تزه سويىنى ايلده ائوه آيدينلىق، خئير _ بركت گتيره جگينه اينايلىر. بونلاردان سونرا بايرامين گلديگينه ائوي قوروملا يارلار.

ائو قوروملاماق

ايل باشينا كيمي اوجاق يانان ائوده اودون هيسيندن ائوين ديركلينده، بور _ بوجاغيندا قوروم باغلانار. خانيملار سوپورگه نين دسته سينه آج باغلاييب، ائوين قوروملاريني تميزلرلر. ائوي تميزلەيندن سونرا بوغدا قووروروب، ائوين دؤرد بوجاغينا سپرلر. ائوين بوجاغينا سپيلن بوغدادان ائوه خئير _ بركت گلر. كيشيلر چرشنه گونو داغدا، بايردا گزيشرلر. قيزلاردا آجلا رلا كوف باغلاييب اوينا يارلار.

بئله ليكله بايرام اؤزو چاتيب، ايل ديشيلر. يئنى ايل باشلانار، هامى تزه پالتار كييينيب، ائوينده بؤيوك بير سوفره آچيب اوستونه مئوه، شيرنى ييغار. كندين كيشيلرى كندين مئيدانينا ييغيشيب اگر او ايلي قارا بايراملى اولسا _ ياسلى

عایله اولسا، اونلار گنڊیب بیر فاتحه دئی، تانریدان اؤلن کیمسه یه رحمت، قالانلارینا ایسه دؤزوم دیلرلر. سونرا کنڊین آغ ساققالارینین ائویندن باشلایب بیر- بیر ائولره گنڊیب، «بایرام- چرشنز مبارک اولسون» دئی، ائو ییه سینه موتلو بایراملار دیله یلرلر. کیشیلردن سونرا خانیملار ائولره گنڊیب بایرامی قوتلارلار. خانیملار هره سی اللرینده بیر نعلبکی نین ایچینه - نعلبکی اولماسا چادراسی نین اتکینه، ایکی شیرنی قویوب ائولره گنڊرلر هانسی ائوه گتسه لر شیرنیلری او ائوده قویوب یئرینه آیری شیرنی او ائودن گؤتوررلر بئله لیکله یئنی ایلده ائودن ائوه شیرنیلک آپارمیش اولورلار. بایرام گلر اویونلاریلا.

بایرام اویونلاری: *

بَی - گیزیر (شاه - وزیر) اویونو / یومورتا دؤیوشدورمک / باشندان اویولما (باشدان هوپانما، باشندان آیلما) / کلله قورداشی / ال منده / بیر قوشوم وار بو خرتنه / توپ عربی (بهیشت - جهنم ده دئیلر) / آرادا ووردو / تک قیشدی (ناققیشلی) / قئیش گؤتدو (قاییش گؤتوردو) / گیزلن پاچ / ماللا میندی بایرام بو اویونلارلا سووولوب، چؤل گونو (سیزدک) گلر. هامی یئمک گؤتوروب چؤلده - بایردا ایلنپ آخشام ائوه دؤنرلر. بئله لیکله یئنی آرزیلار گلن یئنی ایله قالار.

* یازنین او یونلار بؤلومو ائل بیلیمی ۴۷-جی سایندا یاینلانمیش اولدوغوندان بورادا توضیحلری حذف اولونوب.

قایناقلا:

یازیلی قایناقلا

۱. دیوان لغات الترك، ماحمود کاشغری / دکتر سید محمد دبیر سیاقی / س ۳۱۳. تهران ۱۳۷۵

۲. <http://az.wikipedia.org>

۳. وَعَادًا وَنُّمُودَ وَأَصْحَابُ الرَّسُوِّ وَفُروْنَا بَيْنَ ذَلِكَ كَثُورًا (۳۸) / قرآن کریم / فورقان

سوره سی ۳۸-جی آیه
۴. كَذَبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَأَصْحَابُ الرَّسُوِّ وَنُّمُودُ (۱۲) / قرآن کریم / قاف سوره سی ۱۲-جی آیه

۵. عرب دلی نین ان اسکی سؤزلوگو «العين»، خلیل بن احمد فراهیدی / اولوم ۱۷۵.ه.ق. تهران ۱۳۸۴

۶. «لسان العرب» (ابن منظور / اولوم ۷۱۱.ه.ق) محمد جاواد انوری / بیروت ۲۰۰۸
www.jasjoo.com/book/wordbook/fa

۸. أَيْنَ أَصْحَابِ مَدَائِنِ الرِّسِّ الَّذِينَ قَتَلُوا النَّبِيَّ وَ أَطْفَؤُوا سَنَنَ الْمُرْسَلِينَ وَ أَحْيَا سَنَنَ الْجَبَّارِينَ (نهج البلاغه / فیض السلام. س / ۵۸۴)

۹. عیون اخبار الرضا، شیخی صدوق / ج ۱ / س ۲۰۵

۱۰. ایران تورکلرینین اسکی تاریخی، دکتر محمد تقی زهتابی / ج ۱ / س ۱۶۸. تبریز ۱۳۸۵

۱۱. تفسیر نمونه، آیت الله مکارم شیرازی / ج ۱۵ / س ۹۱-۹۶

۱۲. قاموس قرآن، سید علی اکبر قریشی / ج ۲ / س ۸۹. تهران ۱۳۶۴

۱۳. بهار الانوار، علامه مجلسی / علی دوانی / انتشارات آخوندی / تهران / ج ۱۴ / س ۱۵۳-۱۵۴

۱۴. ایران تورکلرینین اسکی تاریخی، دکتر محمد تقی زهتابی / ج ۲ / س ۳۷-۴۳ / ۵۸۹-۵۸۹ (تبریز ۱۳۸۲)

۱۵. تفسیر صافی، ملا محسن فیض کاشانی / اوستاد عبدالرحیم عقیقی بخشایشی / ج ۵ / س ۲۱ / قوم ۱۳۸۵ / نوید اسلام نشر ائوی

۱۶. یکتا پرستی در ایران باستان، مراد اورنگ / ستاد ارتش انتشاراتی / تهران ۱۳۳۷.

۱۷. ابوالفتوح رازی، تفسیر ابوالفتوح رازی / تصحیح ابولحسن شعرانی / اسلامیة تهران ۱۳۵۸ ش.

۱۸. قاراباغ نامه لر، میرزه رحیم فنا / باکی ۲۰۰۶ / س ۱۰

۱۹. آذربایجان خالقی نین سوی کؤکونو دوشونرکن، میر علی سیداوف، ص ۲۶، تبریز ۱۳۸۳

۲۰. ۱۹ _ جی قاینات

۲۱. نگاهی به واژه های اساطیری آذربایجان، صمد چایلی / س ۳۴. اختر نشر ائوی / تبریز

۱۳۸۴

۲۲. بررسی و شناسایی باستان شناختی محدوده سدهای خودآفرین و قیز قالا، محمد فیض خواه / س ۳۰۱-۳۰۷.

۲۳. ۲۲ _ جی قاینات.

az.wikipedia.org. ۲۴

/Vista.ir/content. ۲۵

۲۶. قام _ شامان، میر علی سیداوف / صمد چایلی / س ۴۸ / اختر نشر ائوی. تبریز ۱۳۸۱

۲۷. ارک سؤزلوگو، اسماعیل جعفرزاده / ج ۲ / س ۱۵۲۲ / احرار انتشاراتی / تبریز ۱۳۸۹

۲۸. مجله فرهنگی مردمی ایران / شماره ۱۱ / قش ۱۳۸۶، عباس قنبری عدیوی / «آفرین و نا آفرین در فرهنگ مردم بختیاری».

سؤزلو قایناتلار

۱. اسماعیل لیس (ماهرزلی کندی / ۶۵ یاشلی)

۲. گول آرا جمالی (ماهرزلی کندی / ۵۰ یاشلی)

۳. طوطو خانیم احمدپور (ماهرزلی کندی / ۶۰ یاشلی)

۴. فیروزه حاتمی (ساریجالی کندی / ۵۸ یاشلی)

۵. علی فرضی زاده (جفر آباد کندی / ۵۵ یاشلی)

۶. ستار گول محمدی (سوجئیلی کندی / ۵۸ یاشلی)

۷. محرم کریمی (سوجئیلی کندی / ۶۰ یاشلی)

گوگاندا زینب خاتون تره‌سی

اسماعیل کنعانی

قایناق شخص: محمد حسن احمدی مقدم (دوغوم
تاریخی: ۱۳۳۵، ایشی: امکلی اؤیرتمن (معلم)
ساوادی: لیسانس، دوغوم یئری: گوگانین دستجرد کندی

زینب خاتونون^۱ آنتیتی گوگانین گوئیتی، دستجرد کندینده یئر آلیب. دستجرد کندی، گنچمیش ده گوگان شهری کیمی ایپک یولوندا ایدی. گوگانین گوئیینده اولان بو کند داش معدنلری، سوغان، اوزوم محصوللاریلا آدلیمدیر. دستجرد خالقی پیغمبر، اماملار و خصوصیه حضرت علی (ع) - آ باغلیدیرلار . ملا حشرینین روضه اطهارینا گوره ائله جه ده روضات الجنان و جنات الجنان، تاریخ آذربایجان، کتاب علامه محدثی، تاریخ اولاد اطهار و منتخب الخصال کتابلارینا گۆره زینب خاتونلا ایکی اوغلو عربلر و تورکلر ساواشی

سیراسیندا، عرب قوشونونا باشچیلیق ائتمیشلر. اسلام دینی آذربایجانى بايراغى آلتینا آلدیقدا، «اسامه بن فرقد» ین آناسی اولان زینب خاتونون وفاتیندان سونرا، دستجرد کندینده، بیر داغ اتگینده تورپاغا وئریلیر، اونا آنیت تیکیلیب قوتسال دَیر وئریلمیشدیر. او گوندن زینب خاتونو سئون و اینانانلار، زیارتہ گئدیپ، دعا لار اوخویوب و اوندان حاجت لارینی ایسته یرلر.

دستجرد بؤلگه سینده (داغ و دوزونده) قازینتیلاردا انسان سوموکلرینه راستلانماق اولور. نئجه کی دستجرد دوزونده، شیدلر (شهیدلر) آدلی بیر بؤلگه ده بو سوموکلر تاپیلیب. سوموکلرین چوخلوغونا گؤره بونلارین توپلو مزار و اسلام ساواشچیلارینا عاید اولدوغونا اینانیلیر. خالقا گؤره بو بؤلگه ده بؤیوک ساواشلار (اسلام قوشونو و تورکلر آراسیندا) اولموش و ساواشین اؤلوسو چوخ اولدوغونا گؤره، اؤلنلر دستجرد و اطرافیندا توپلوجا تورپاغا وئریلمیشلر. بونا گؤره سوموکلرین چوخ گوروندوگ ۷ و یرہ شیدلر (شهیدلر) آدی وئرمیشلر.

ایندیسه زینب خاتوندا بؤیوک مسجد تیکلمیش، ائله کی زینب خاتونون آنتی مسجدا ایچینده یئر آلمیشدیر. مسجدين کناریندا ایکی دوواری قالمیش چوخ اسکیدن بیر آیری تیکنتی وار. او کیچیک تیکنتی داش و پالچقداندير. بو تیکنتی داش یاپیشدیرماقلا تانیر. نئجه کی اورایا گئدن، اورگینده ایستگینی توتاراق دوواری داش یاپیشدیریر، داش دوواری یاپیشیرسا، اونون ایستگی نین قبول اولدوغو آنلامینا گلیر.

یوخسولوقدا اولان، اوشاغی اولمایان، ایشینده بوللوق و برکت ایستهین، ساغلیق ایستهین و بونلارا بنزر، زینب خاتون زیارتچیلری آراسیندا چوخدور. دئدیکلره گؤره اوشاغی اولمایانین، اوشاغی اولوب، یوخسولوقدان قورتولان و ساغلان دا گؤرونوب. ایله ایکی گون (پیغمبرین وفاتی و اربعین گونلری) بؤلگه خالق، حسینی هیأتلر و آذربایجانین بیر چوخ یئریندن گلن زیارتچی زینب خاتوندا بیر آرایا گلیب، بو گونلره اویغون یاس تۆرنی دوزنلرلر. اربعین گونو زینب خاتونا توپلانان زیارتچی سایسی نئجه مینه یوکسلر. زینب خاتون دا اربعین تۆرنی بؤلگه نین ان آدلیم تۆرنیدیر. او گون سحر ساعاتلاریندان خالق اورایا آخین ائدر. حسینی هیأتلر محرمده اولدوغو کیمی یولا دوشوب زینب خاتون دا عاشورا شهیدلرینه یاس توتارلار. دئمه لی کی هیأتلر ایله ساده جه اربعین گونو زینب خاتونا گلرلر. تۆرن گون اورتا چاغینا قدر سورر. بو آرادا نذیری اولان انسانلار دا نذیرلرینی یئرینه گتیریرلر. نذیرلر پول، قوربانلیق حیوان، یئمک و... اولار. ناهار چاغی دستجرد کندینده ده بیر چوخ ائوین قایسی قوناقلارا آچقدیر، بو دا بو کند خالق نین قوناق سئورلیگی نین بیر گؤسترگه سی ساییلیر.

۱. پیغمبرین صیغه لیک قادینی

باغ وزیر کنڊينده باشماق و آياغا اولان بعضی اينانجلار

مریم خدا بخش

قایناق: نازنین سلمان پور، ۷۵ یاشیندا، ساوادسیز، باغ وزیرده دوغولموش.

باشماق

- بیرینین باشماقلاری بیر- بیرینین اوستونه چیخسارسا؛ او یولاچیخاجاق.
- بیرینین باشماقلاری اوج اوجا دایانیرسا، یاخینلارینین اونون یاخجیلیقلاریندا دانیشماق علامتی دیر.
- بیرینین باشماقلاری دال طرفدن بیر - بیرینه دایانسا؛ کیمسه اونو آرخاسیندا پیسله ییب، غیبت ائدیر.
- مکه، کر بلا یا دا شام زیارتیندن قاییدان بیر قادینین پئشوازینا گئدن قادینلار اونون باشماقلارینی خصوصاً ساغ تاینی آياقلارینا گنیمگه چالیشارلار، باشماق تاینی آياغینا گئین قادین آز بیر زاماندا زیارته یوللاناجاغینا اینانار.
- توی گنجه سی گلین ائودن چیخاندا بی اونو قارشیلایان زامان گلین اونون آياغینی آياقلا یا بیلسه بین دلی همیشه گلینه قیسا اولاجاق، ترسینه بی بو ایشی گۆره بیلسه گلینین دلی اونا قیسا اولاجاق.
- بیر کیمسه نین اورگینده حاجتی اولورسا نذیر ائدر، حاجتی قبول اولونجا امام حسین عزالاریندا یا دا مرثیه لرده، قوناقلارین باشماقلارینی جوتله ییب نظاما سالسین.
- بیر کیمسه یو خودا باشماق تاپیب یا آلسا، دیرلر: «غم - غصه تاپیب.» ترسینه باشماق ایتیرسه دیرلر: «غم - غصه سینی ایتیره جک.»
- بیر قادینین حیات یولداشی اوندان اؤنجه حیاتی نی دیشسه، او، اوچ آی اون گون عیده ساخلایاندا سونرا، اوشاقلاری آنالارینین یئنی اره گئتمگینه انگل اولمادیقلارینی بیلدیرمک اوچون، اونون قارشیسیندا باشماقلاری جوتلرلر.
- کیچیک اوشاغین آياقلاری بیر آز ایری اولورسا، آياقلاری دوزلسین دئه، بیر زامانا قدر باشماقلارینی اونا، ترسه گئیدیرلر.

• بىر كىمىسە نىن بوغازى يا دۇشۇ گىلسە (شېشىسە)، اونو درمان ائتمەك اوچون، آراز چاينىدان كىچىن بىر شىخىن باشماغىنى خىستە نىن بوغاز يا دا دۇشونە سورتىرلر.

• بىرىسى نىن ائوينة خوشلامادىغى بىر قوناق گلىرسە، تىز ائودن چىخىپ كىتىپ دىئە، قوناق بىلمەدن، باشماغى نىن ايچىنە بىر آرز دوز تۇكرلر.

• بدىنظر بىر شىخىن بىرىنن ائوينة قوناق اولورسا، او گىتىدن سونرا ائو يىيە سىنە بىر ضرر توخونسا، باشقا دۇئە ھىمىن شىخىن اونلار قوناق گلىرسە اونون باشماغى نىن آلتىندان (اوشىخى بىلمەدن) دابان طرفىندن كىسىپ اوزرلىكلە بىرگە ائودە ياندىرارلار.

آياق

• توى گىئەسى (گلىن بىن ائوينة گىتىن گىئە) قاپى نىن گىرىشىندە آستانايا بىر نىلكى (نەلبكى) قويارلا گلىن ائو گىرركن اونو آياغى ايله سىندىر مالىدىر. اينانيرلار نەلبكى گلىنن آياغى آلتىندا سىنارسا اؤز دە سىنپ او ائودە قالاچاق.

• تزه گلىن يا دا كوركىن يىنى عايله يە آياق قويدوقلارىندان سونرا، آرز بىر زاماندا او عايله يە ياراماز بىر اولاي اوز وئرسە، اينانيرلار بو اولايىن گلىنن يا آياغى نىن آغىرلىغى و بدىوملوگونون علامىتىدىر، بئله اينانچ يىنى دونيا يە گلن اوشاق اوچون دە وار. بونون ترسى دە اولايىلر. گلىن، بى و اوشاغىن گلىشىندن سونرا ايشلر آواندلاشىپ، ياخشى اولايىلار اوز وئرسە اونلارن آياقلارىنن يونگوللوگونه سبب بىلرلر.

• بويىلو بىر خانىم آياغا قالخىپ اىلك آددىمدا ساغ آياغىنى گوتورسە دئىرلر: «اوغلۇ اولاجاق» سول آياغىنى آتسا دئىرلر: «قىزى اولاجاق».

• تزه دونيا يە گلن اوشاغىن دابانى داللىق اولورسا «داليسىجا اوغلان گىتيرە جەك» دئىرلر. (يانى آناسى اوندان سونرا اوغلان دوغاجاق).

• بىر اوشاق آياق توتوب يىرىمگە گىچىكسە، اوشاغى بىر قلىبر (غىبال) يا دا بىر الك ايچىنە قويوب، آياقلارىنن باش بارماقلارىنى بىر ايپ ايله بىر-بىرىنە باغلايىپ، قارشىسىنا شوكلات يا شىرنى تۇكوب، اونو اوچ يولون آيرىمىنا قويالار، اىلك يولدان اۋتن شىخىن اوشاغىن آياقلارىنا باغلانان ايپى كىسىپ شىرنىلردن بىرىنى يىيىپ يوللار، اينانيرلار اوندان سونرا اوشاق آياق توتوب يىرىيە جەك.

- آنادان دوغولما بير اوشاغين آياقلاري ايري اولورسا، آناسي اونو بيليب، قيرخينا قدر اوشاغي بلينده آياقلارينين بلکک ايچينده دوز قالماسينا دقت يئيرسه اونون آياق و قيچلاري ايريلیکدن قورتولاجاق، آنجاق بو ايريلیگی اوشاغين قيرخيندان سونرا بيلينسه داها دوزلمگی چتين اولار.
- گنجه زاماني دونيايا گلن اوشاغين آياغي آغير، گوندوز دونيايا گلنن ايسه آياغي نين يونگول اولماسينا اينانيرلار. بير ايشه باشلايان زامان، مثلا فرش توخوماق، جوراب توخوماق و ... زاماني آياغي يونگول اولان اوشاغين آياغينا باشلارلار. (اوشاقدان ايسترلر ايش باشلايان يئرده دولانسین)
- بيرشخصين ياشايشيندا بير دويونو اولورسا، نذر ائدر دويونو آچلينجا هر ايل عاشورا يا دا تاسوعا گونو آياق يالين بير عزا دسته سي نين آرخاسيجا يول گئئسين.

آتالار سؤزو و دئيملر

- آياغين يئكه سي نئيت دير، باشين يئكه سي دؤولت.
- آياقلار باش اولوب، باشلار آياق.
- آياغا دوشمه ين باشا چيخماز.
- آياغي ايله گليب، باشي ايله گئنده جک.
- باشماق پالچيق سيز اولماز.
- باشينا گلن باشماقچي اولار.
- باش يولداشي يوخدور، آياق يولداشي چوخدور.
- دشمن آياغا باخار، دوست باشا.

کنایه لړ، دئیملر

میر هدایت حصاری

اټله بیل یئردن تاپمیشیق: چوخ اوجوز ایسته ییر، اټله بیلیر کی بونو تاپمیشیق
آغزی آجیلیق سالماق: ائوده داعوا سالماق
آلتدان اوستدن آچیلماق: قیدادان زهرلنرک هم قوسوب هم اسهالا دوشن آدام
ایندیکی کیمی یادیمدادی: نقل ائتدیگیم قضیه نین دوز اولدوغونا هئچ شبهه م
یوخدور. اؤزوم، اؤز گؤزوم ایله گؤرموشم
ایکی گؤیوللو اولماق: شک ده، شبهه ده اولماق، تصمیم توتا بیلیمه مک
بابالینی یودوق: اونا تهمت ووردوق. بواشی او گورمه میشدی
بابالینی یومورام: دئدیگیم سؤز باره ده چوخ دا مطمئن دئیلم. اونا نسبت
وئردیگیم سؤزه چوخ دا امین دئیلم
باختیوا داش آتما: اله کلن موقعیتین قدرینی بیل، الدن وئرمه
باشی لحد داشینا دیمک: پشیمان اولماق
باشینی پیجاغا سورتور: اؤزونه اؤلوم، خلقه دردسر آختاریر
بال کیمی: چوخ شیرین { بیر قوون آلمیشدیم لاپ بال کیمی ایدی }
برکت دیر: قوتاریب، بیرزاد قالمامیشدی
بوغاز اولماق: دیشی داوار یا مالین حامیله اولماسی
بوغاز دان کسمک: قناعت ائتمک
پنهین کیمی: توت چوخ بوش اولاندا دئیرلر
پاغاغین اوجا قوی: سن کی بو مسأله دن خجالت چکمیرسن، غیرتین یوخدور
پاغاغی نین آلتی بوش اولماق: عاغلیسز
پادار (دی): وضعی چوخ یاخشیدی، دولتلیدی
پامبیق کیمی: چوخ یوموشاق
پمبلوت کیمی: چوخ دولودور
پوفله سن ییخیلاز: چوخ ضعیف و آریقدی
پول- پول اولماق: بیر شئین سینیب، نارین- نارین اولوب داغیلماسی

پول كيمى: اوددا قىزارمىش فيليز پارچاسى، سىنىپ نارىن تىكەلرە بۇلۇنموش شوشە قاب.

تاباق اوروجو: اوروجلو قدا اوشاقلارين دمبه دم گليب چۇرك ايسته مكلرينين قباغىنى آلماق اوچون، اونلارا دئيرلر كى كيچىك اوشاقلار ناھارا كيمى اوروج توتماليديرلار. بونا تاباق اوروجو دئيرلر

تايت (تابوت) زىنقىرووو: قوجا واختيندا اوشاق صاحىبى اولماق. بو اوشاغى بئله آدلانديرارلار

تات كيمى: ساده و دوشونمز و ديل قانماز (اوشاق).

تلبه كيمى: تلبه قاوالا بنز بير شئيدير آما دريسى توكلودور زير _ زيبيل ييغيب آپارماغا ايشلەنر. {قارنى تلبه كيميدير. قولاقلارى تلبه كيميدى}

تنى يئلە نيب (يا يئلنى شيشيب): اينگين دوغماق واختى ياخينلاشدىقدا تنى (آلت تناسولو) شيشر

توپ وورسان داغيلماز: چوخ ائائلى بير ائودن تعريف ائدنده دئيرلر

توپونا وورماق: نئچه نفر لازيم اولان آداملارى يا دوستلارى بير يئرده جمع اولدوقلارى حالدا گۇرمك

تورك سۇزو (توركون سۇزو): بعضى كلمه لر اصل معنالاريندان علاوه آيرى پيس و ركيك معنالاردا وئريلسه بو عبارت ايله سۇزو قبيح معنايه يورماغا مانع اولارلار. {مثلا «چايين سويو چوخ ايدى اوشاقلارى توركون سوزو دالېما مينديريب گئچيرتديم» يا: «من بو امانتى نئجه كى تورك سۇزو سيزين اليزه وئيريم. سيزده او جور سالىم گتيريب، منيم اليمه وئرمه ليسيز»}

توكون پوزمادى: بو خبردن هئچده ناراحات اولمادى.

جان بَسر اولماق: اۇلو جان وئرندە سس كوى سالىنسا جان قايدىب بير نئچه دقيقه آرتيق قالاراق زجر چكىب اۇلر

جان جانان آيريلماق: آرواد دوغاندا چوخ درد چكر چونكى جاني، جانان آيريلير

جانيم بوغازيما ييغيشيب: داها زارا گل ميشم

جانيمي بوغازيما گتيريب: چوخ اذيت ائديب، منى زارا گتيريب

جانيمي توتدوم ديشيمه: ناچار قالب، هر زحمته حاضر اولاراق فيلان ايشى گوردوم

جانيمي ييغديم بوغازيما: آخير رَمَقِمي و گوجومو ايشه توتوب، بو ايشى گوردوم

جوھود كيميدير: چوخ پوللودور

جین کیمی: چوخ شیطان، جووالاھی بیر اوشاق
 جین لی اولماق: دلی اولماق
 جین لی باخمالی اولماق: دلی اولماق (گویا جین لر بو ایشه سبب اولموشلار)
 جیاریم اود توتوب (پوشلنوب): چوخ سوسوزام، اور گیم یانیر
 چؤر کدن ده واجیبیدی: ان واجیب اولان
 چیچگی چاندادی: چوخ خوشحال اولدو، سئویندی
 چیراق یاندرماق: هامان جان به سر اولماق، بیر نئچه دقیقه دیریلماق
 چیراغ کیمین (یانیر): فرش دن تعریف ائندنه دئیرلر
 حاتم طایی اولوبدور: اؤزونه لازیم اولان شیئی اوزگه یه باغیشلایر. الینده
 اولانی اونا _ بونا وئریر
 حاشا بوردان: رکیک یا توخونان سوز دئینده حاضیر اولانلارا توهین اولماق
 اوچون دئیرلر (سیزدن ایراق).
 حمام کیمی: چوخ ایستی یئر
 خزل کیمی: چوخلو آدام گولله لنیب قیریلاندا دئیرلر: خزل کیمی تۆکولدولر
 خلعت: کفن
 خوروزلانا: جاوان اوشاقلار کیشی لیگ ائندنه دئیرلر
 دئمک اولمور قاشین اوسته گؤزون وار/ دئمک اولمور یئرین ایریدی دوز
 اوتور: سوز تتر دئی. توقعو چوخ دور
 دابان چکمک (قورشالماق): بیرینین قولتوغونا قارپیز وئررک داعوایا سالماق
 داش قیزلار باغیرینا: آز بیر ناراحتلیقدان شکایت ائندنه دئیرلر کی بلکه بیزیم
 یئریمیزه اولاسان.
 داش کیمی: برک و قیسا ساخلامالی قوون. چای ایچمگه صرف اولان برک قند
 داشدان یوموشاق: هئچ خورگه ایراد توتمایان، دئیرلر داشدان یوموشاق هر نه
 اولدو یئریم.
 داشین آتماق: کیمسه نین ترکینی قیلماق و رابطه نی کسمک
 دامارلیدی: عنادلی و لج بازدی
 دامارینا دوشوب: لج بازلیغا دوشوبدور
 دامدا باجا گلدی: اوشاقلاری قورخوتماق اوچون دئیرلر
 دده سی نین قانینی ایسته ییر: چوخ باها دئیر

عزراييل ايله ال به ياخا ايديم: برک ناخوش ايديم
 عزراييل ايله پاسور اويناير ديم: مهلكه يه دوشموشدوم. ناخوش ايديم
 عزراييل كي ميندي: چوخ ساواشجيل و قورخونج آدامدير
 عزراييله جان وئرمز: چوخ خسيس دير
 قاخ كي مين: قورو
 قارداش كي مي: بير _ بيرينه مهربان
 قار كي مين: آغ
 قاش _ قاباق ائله مك: اوز _ گوز تورشاتماق، اوز وئرمه مك
 قان ائله مه ميشيك كي: آدام كي اؤلدورمه ميشيك بير ايش دي اولوب كئچيب،
 ال چكين
 قان آپارماق: چوخ قان گئدر ك تهلكه يه دوشن بير آدام
 قان كي مي: گون قاباغيندا قالب يئتيشميش قارپيزين ايچي.
 قره باسماق: قورخولو يوخولار (كابس) گورمك
 قره دوغراماق: موهوم خطرلر ايله قورخوداراق بير نفرين قراريني ديشدير مك
 قره چالي كي مي: آرانى كسن، گوروكن مطلوب منظره ني گورمگه مانع اولان
 شخص
 قولاق كسمك: بورج آليب وئرمك
 قوو كي مين: چوخ يونگول
 قebile دوواري نا بير چؤپ تاخين: گون هاياندا چيخيب بيزي گليب تاپميسان
 قيرغي كي مي: چوخ يئين و زيرك
 قيزيل كي مي: قيمتلى شئ
 گوپ دان باسما: يالاندا دئمە
 گوزون سو ايچمه مه سي: بير ايشين نتيجه وئرمه سي نه اومودلو اولماق.
 گول، گولو، دينديرير: ناغيللاردا صفالي چيمن لري گولوستانلاري تعريف
 ائندنه دئيرلر
 منيم شاققيمي سينديرما: منيم خواهشيمي يئره سالما، منيم سوزومو قبول ائت

سالماسدا دام سوواما طرزی

علی اصغر غفوری نیا

(دوغوم تاریخی: ۱۳۲۱، دوغوم یثری: سالماس، تحصیلاتی: لیسانس، ایشی: امکلی معلم)
www.aliasgargafuri@yahoo.com

قئیده آلینان یثر و زامان: سالماس - ۱۳۹۱/۱۱/۲۳

زمانه میزده داملار راحتجاسینا ایزوگام یوخسا آسفالت اولوب قار_یاغیشدان قورونور، آنجاق قدیم زامانلار گوردویوم قدر سالماسدا دام سوواماق طرزی بئله ایدی:

بینا تیکیلدیکن سونرا دامین اوستونه شاتیر آتیب، پردی دؤزولر، اونون اوستوندن وارلی آداملار تخته دوزرلر، کاسیب و یوخسول آداملار ایسه «قیندیرقه»^۱ تئوکوب، اوستوندن ایسه میرت^۲ (Mirt) سالیب، دامی برکیدر دیلر. بورا کیمین دام دوزلیب، اؤرتولو حالا گلر، آنجاق هله ایش بیتمز و قار_یاغیش ایچری سؤزمه سین دئه دام سوواق ایستر.

سوواق توتماق طرزی:

سوواق توتماق اوچون قیرمیزی تورپاق گر کیر. بئله تورپاق تکجه یثری درین قازدیقدان سونرا اله گلر، مثلا قویو تورپاغی، یوخسا زئرزمی تورپاغی (اکینه جک تورپاغی اولاییلمز). قیرمیزی تورپاق بیر یثره توپلانار. اونو بئله واسطه سیله یثره سرب، قیراق_ بوجاغینی ییغیشدیریب، لازمی قدر سو تئوکولر. سونرا چوخلو سامان آرتیریب، بیر قدر ده ایچینه دوز سپیلر. دئمک تورپاغا سامان قاتیشمازسا، دام قورودوقدان سونرا چاتلار و یاغیش ایچری دامار. دوز ایسه اونو برکیدیب، داها سیخار و یاغیشی ائوه سوزمه دن ساخلار. سوواق توتولدوقدان سونرا، ان آزی بیرگون او حالدا قالب تورشاماغی گر کیر، چونکو قالمازسا سامانلار دیری قالار و سوواق یوغورمادان^۳ یایشقان

اولماز. ۲۴ ساعات سونرا سامانلار ساری رنگه چؤنر^۴ و معلوم اولان سوواق تورشویوب، یئتیشر. ایندی ایشچی بو ماتریاللاری بوتونلوقده، بئل ایله بیر- بیره ووروب، قاتیب-قاریشدیرار، آنجاق هله ده پالچیق یئتیشمیش سایلماز. بونون اوچون سوواق چوخلو آياقلاماق و قاریشدیرماق ایستر، کی ساعاتلار واخت آپارار.

بئله اولدوقدا ایشچی بئلی یئر قویوب، شالوارینی چیرمالاییب، اللرینی دالینا وورار و سوواغین ایچینه گیریپ، اونو آياقلار. پالچیقین ایچینده گیلدیر^۵ اولدوغو زامان، دوروب اونو بیر داها آياقلاییب، یوموشالیدی، ازیب، آوار (اوغار). بو ایش پالچیقین گلیشمه سینه قدر اوزانار و پالچیق یوغورولوب، یئتیشر و سوواق حالینا گلر. بئله اولاراق اصطلاحاً دئیرلر «سوواق لاپ ایلک کیمی اولوب». دئمهلی سوواقدان نه قدر سامان چوخ اولسا او قدر یاخشی اولار ؛ چونکو سامان پالچیق ایچینده برکیدیکدن سونرا ، پالچیق بیر بیره یاشیب چاتلاماز، هم ده محکم لشیب، برکیر .

سوواق نه چوخ دورو، نه چوخ برک، آنجاق بیر حال یوموشاق و آخار اولمالیدی، یوخسا مالا چکنی یورار. سوواق حاضیرلاندیقدان سونرا داما آپاریلمالی اولار. داما آپارماغا گؤره بیر ناواکش گرکیر. ناواکش آدام فیزیکی باخیمنان جانلی- باشلی و توتوملو اولمالیدی. اوندان بیر نردووان گتیریب داما دیارلار و ناواکش ایشه باشلار. طبیعی کی نردووان دا گرک دواملی اولسون .

«ناوا» نه دئمکدیر؟

ناوا بیر نسنه دیر کی سوواق اونا دولوب داما آپاریلار و داما تئوکولر. ناوا تخته دن دوزلمیش بیر قوطودور کی، اوستو آچیق و دوزنقه فورمادا دوزلر. ناوانین یان تخته لری دوزنقه شکلینده و دالی قاباق تخته لری مستطیل بیر بیره میخلانار. دوزنقه لر آزا چوخ «۶۵*۳۰» و مستطیل لر «۲۵*۳۰» و چیگین ده اوتوران یئر «۲۵*۳۰» سانتی متر اولار. دئمک ناوانین قوطوسو آشاغادا ییغیشیب گوده لیر و ناوا چکنین چیگینینده یئر آلیر.

ناواکشین چیگینی ازیلمه سین دئه ، ناوانین آلتینا یوموشاق کئچه قویولار و قاباقدا دا بیر دسگیره دوزنلر. ناوانی دولدورماغا گؤره اونو چارپایا کیمی بیر زاد اوستونه قویوب، ایشچی «بسم الله» دئیرک، بئل ایله ۵-۶ بئل آغزی سوواق

گۆتوروب ناوایا تۆکر و دولدورار. سونرا ناوا چکن و بئلچی هر بیرى ناوانین بیر طرفیندن توتوب، «یا آلاله» دئییب، دولموش ناوانی بیر گه قووزار و ناواکشین ساغ چيگینی اوسته قویار. ناواکش ساغ الیه ناوانین دسگیره سیندن توتوب و سول الیه نردوواندان یاپیشار و پیلله _ پیلله داما چیخار. دامدا، ناواکش بیر حال کورگینی اییب، ناوانی آشاغا اندیریب و پالچیغی یاواشجا یثره تۆکوب، قاییدار و نردوواندان یاپیشیب یاواش _ یاواش آشاغا ائتر. ناواکشین اوست _ باشی باتماسین دئی، بیر کؤهنه پارچا چيگینه سالار.

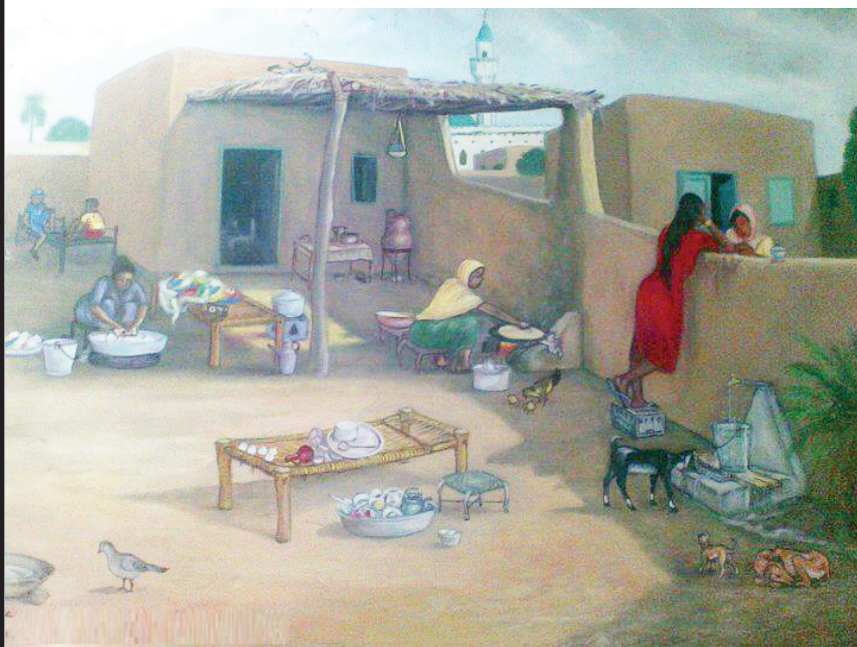
دامدا بیر سوواقچی الینده مالا اولاراق، سوواغی دامین اوستونه سووویوب، سامباللادار. سوواغین قالینلیغی ان آزى ۳ سانتی اولمالیدی، آنجاق نه قدر قالین اولورسا داها داواملی اولار. سوواق چکيب قورتولدوقدان سونرا بیر نئچه گون، گون ایستییسی دیدیکده قورویار. تجربه لی آدمالار سوواق بیر حال قورودوقدان سونرا، اونون اوستونه یئنه بیر آز دوز سپیپ، اوستونده دیغیردول (غلطک) کیمی آغیر بیر شئی دولانديرار کی سوواق داها برکییب، سیخیلسین. بئله لیکله بو پروسه باشا چاتار.

سوواق قالین و نازیک لیگینه گؤره و یاغیشین آز یا چوخ یاغماسینی نظره آلاراق ۳ الی ۴ ایل داوام گتیرر. سوواق چکمک عموماً پاییزین اوللرینده اولار.

اصلینده بئله ایشلره مخصوص آدمالار اولاردی کی ایشلری سوواق توتماق، مالا چکمک و ناواکشلیک ایدی. بو آرادا ناواکشلیک داها آغیر و خطرلی و زحمتلی ایدی. یادیمدا گلن چوخ ناواکشلرین آیاغی نردوواندان بودورویوب، یثره دوشوب، قیچ _ قولو سینمیش، یوخسا اؤلموشلر. اونا گؤره ناواکشین ایشی آغیر اولدوقدا گون موزلی (روز مزد) قیمتی داها یوخاری اولاردی؛ چونکو لاپ دوغروسو زواللی جانیلا اویناردی. او بیر دفعه یوخ، ایکی دفعه یوخ، بلکه دفعه لرجه چيگینده یوک نردووانا آياق قویوب یئنیپ، چیخاماقدان یورولاردی. اونا گؤره قیاسدا، اگر بوگونکو گون بیر نرمال ایشچی نین گونو ۳۵ مین تومن اولورسا، اونا ناواکشین موزدی گرک ۱۲۰ یا ۱۴۰ مین تومن اولسون. او حساب ایله مالا چکن و سوواق توتان دا تقریباً ۷۰ الی ۸۰ مین تومن حسابلناردی.

آچيقلامالار:

۱. قيندرقه (قيندیرقا): چيمنلرده و سولو يئرده گویرر و بیر باشی تیکان کیمی اولار. دئمک سیچان اوستونده دولانارسا اونون بدنینه باتیب اوزاقلاشدیرار.
۲. میرت یا برک پالچیق، هر جور تورپاقدان عمله گلر. بیر حال نارین قومو اولورسا یئتر. اونا بیر آز سو ووروب، دامدا قیندیرقه نین اوستونه تۆکولر و سوواغین آلتیندا قالار کی سوواق اونون اوستونده برکیسین.
۳. سوواق قالدیقجا اؤزونو تاپار و یئتیرر؛ منظور سوواغین گلیشمه سی و یئترمک معناسی دیر.
۴. سامان اؤنجه طبیعتا گوموش رنگلی اولار. ۲۴ ساعات سوواقدا قالینجا تورشویوب ساری رنگه چؤنر و سارسیلار.
۵. گیلدیر: دویونلنمیش پالچیغا دئییلر.
۶. فارسجاسی: یعنی با ماله رویه کاه گل را در پشت بام صاف و هموار می کند.

قاراداغدا ايشلنن يئرل سۆزلر

توپلايان: ائل اوغلو

آجى سايا (Acı saya): ييتكى نועودور. بولاغ اوتو دا دئيرلر.
 آييرتماج (Ayırtmac): آيريلان يئر.
 آل آوخار (əl avxar): يئرده قالميش، يئمىن تۆكونتوسو
 اؤزان اولماق (Ozan olmaq): دئىنىمك. آجىقلى _ آجىق سيز بير باشا
 دانىشماق، يانشماق.
 اؤونه (övnə): غذا، يئمك وعدهسى.
 اينجه وارانا (İncə varana): نه ياخشى كى، ياخشى كى.
 بزروان قوردو (Bəzrəvan qurdu): قارا. يۇندم سيز و قارا آدم.
 بودولغا (Budulğa): دولچادان كيچيك، سو بارداغيندان (ليون) بؤيوك
 قاب. گؤيوم، مشقفه.
 پالاخ (Palax): آلاق نعو، يازين اوللرينده گؤيرر. آرپا، بوغدا زمى سينده
 اولار.
 پرخان (Pərxan): آق _ قارا جييرين آراسيندا اولان، اونلارى آيرى ساخلايان
 ات.
 پرخش لمك (Pərxəş ləmək): آرانى خاراب ائله مك، ساواشماق.
 پو شيم (Pərşim): شوخومدان سونرا اكين ايشى، ايكينجى شوخوم.
 پل وورماق (Pəl vurmaq): بيرينين ايشينه ضرر يئتىرمك، مانع اولماق. (۲)
 حيوانين آشا _ آشا گئتمهسى، ديغيرلانماسى.
 تاسيرغا (Tasırğa): يورغون _ پوزغون. چوخ ايشله مكدن اولار.
 تيار (Tayar): امكانلى آدم. هر نه يى اولان آدم.
 تله مك (Tələmək): آناسى اؤلن قوزونو باشقا قويونا عادت وئرمك.
 جئلمشك (Cehləşmək): مرافعه ائله مك، داعوا هنگى دئيشمك.

جیغ (Cığ): داری چۆرگی.

چور (Çor): زهرین بیر نوعودور. خسته لیگه ده دئیرلر.

چیچک (Çiçek): قویون خسته لیگی. جیگریندن خسته لیک توتان قویونلار.

چیم جیزدیق (Çim cızdıq): یاغلی، لاپ یاغلی شئی لر.

خووات (Xuvat): (خوفات) غم، غصه (ائله مک).

خیتاب (Xitab): یوخا چۆرگی نین بیشیریلمه میش واخت، آراسینا تره ییغیب

و قاتلا ییب، آراسیندا اولان تره ایله بیشیریلن چۆرک.

دوققوز _ دونو (Doqquz- donu): قاراداغدا وحشی میوه نوعو. دارییا

اوخشار قیرمیزی رنگلی اولار

دولاب آدم (Dulab adam): دولاشیق آدم، دردسره سالان آدم.

دیرناق (Dırnaq): مال _ قارنین سایماق واحدی. فیلان کسین ۱۰ دیرناق

مال- قاراسی وار

سالمانچا (Salmança): بیتکی نوعو دور. ایران آشیندا استفاده اولونار.

سودور _ سوموک (Südür- sümük): اویوندور، گنجه آیدینلیقدا اوینارلار.

آغ سومویو آتارلار یثره، سونرا اونو آختاریب تاپارلار.

سومو (سوسو) گلیمک (Sümü gəlmək): قورخو تماق.

سوغان _ سو (Soğan- su): یاغ _ سو و سوغان ایله حاضیرلانان خوروش،

ات سیز شوربا.

سه یه نک (Səyənək): اعصاب خسته لیگی توتان حیوانلاردا چوخ ایشله نر.

سیراغایین (Sırağayın): دوننین دونن کی گونو، ایکی گون بوندان قاباق کی

گون.

شومون _ شومو (Şomun- somu): بیتکی نوعو دور. ایران آشیندا، خیتابدا

استفاده اولونار.

قره _ قینجیق (Qərə-qıncıq): قره قانچیر.

قیغ مره (Qığmərə): اویون آدی دیر. مال حیوان اوتارنلار، اونلارین

قوروموش قیغلاری ایله، قیغ مره اوینارلار.

کۆپوشکمک (Köpüşkəmək): اوراغین، کلنتی نین ویا باشقا کسرین

آغزنین خاراب اولماسی [کۆپوشکه دی]. کوتلمک دئیل، آنجاق کسمز.

دئیرلر، خاراب اولار دئیرلر: اوراغین آغزی کۆپوشکه دی.

کۆشکولهلمک (Köşkülləmək): یوانلیغی چۆرگین آراسی دولو
 گۆتوروب یئمک، چۆرگی قیف شکلینده بوکمک. سوتو چۆرکلە یئینده
 چۆرگی کوشکول ائللرلر. آغیزا چوخلو سوت آپارار.
کوله چرشنه (Külə çərşənbə): ایلین آخیر چرشنه سیندن قاباقکی چرشنه.
کولهلمک (Külələmək): یال _ قویروغونو قیرخماق.
لایام _ لاتاییر (Layam – Latayır): یامان _ یوووز، پیس سوویوشلر
لویند (Ləvind): خاصیت سیز [عارسیز آدام].
ماریتماق (Marıتماق): دقتله باخماق، باخدیقا گۆزو چکمه مک.
ورزن (Vərəzən): گلە جک عبارتده «یاخشی / بتر» آنلامینا گلیر. [منی ورزن
 گونه قویدون. منی یاخشی گونه قویدون].
هوزوکو (Huzuku): زور دئین آدام. زورلا ایشلرینی یئرینه یئتیرن آدام،
 هوزو بی.
یاسدانچا (Yasdança): یاستی یئر، هوندورلو کده اولان یاستی، هامار یئر.
یالخابی (Yalxayı): چۆلسوز، پالتارسیز، چیلپاق [آتی یالخابی میندیم =
 یهر سیز میندیم].

باش ساغلیغی

سون چاغلاردا آدلیم شاعیر، وارلیق درگیسی نین یازیچیلار
 هئیتی نین عضوو، آذربایجان فولکلور خادیمی حسن مجیدزاده
 «ساوالان» جنابلاری نین قارداشی نین دونیاسینی دیشمه سی
 خبرینی ائشیتدیك.
 بو آغیر ایتگیدن دولایی ائل بیلیمی عایله سی نین بوتون
 چالیشانلاری آدینا ساوالان جنابلارینا باشینیز ساغ اولسون
 دئییب، اولو تانیریدان اونا رحمت قالانلارینا ایسه دؤزوم
 دیله بیریک.

آذربایجان ائل بیلیمی یازارلار هئیتی.

تبریز ناغیلاریندان اکبر بی نظیرفر

ناغیل تبریز آغیز ییلا یازیلیمشدر

بیر آرواد ائویننن انشییه چیخدی گوردی کی، اوش قوجا کیشی اوزون
سَققل لرینن بولارین قاپیسی نین قاباعیندا دوروبلار. آرواد بولارا دئدی کی:
— من سیزی تانمیرام آمما فیهر (فیکر) ائلیریم کی آج اولاسیز، بویورون ائوه
سیزه چای— چۆره حاضیرلی ییم. اولار آروادان سوروشدولار کی:
— حیات یولداشین ائوده دی یا یوخ؟
آرواد دئدی

— منیم حیات یولداشیم ایشه گنیدی.
اولار ایچرییه گنشمه ییب دئدیلر:
— بیزه ایجازه یوخدی ائوه گیره.
آخشام کی کیشی ایشدن گلدی، آرواد احوالاتی اونا دانیشدی. کیشی آروادا
دئدی:
— گند اولارا دئنه بویورسوننار ائوه.
اولار آروادا دئدیلر:

— بیز اوچوموز بیرلیخدا ائوه گله بولمه ریخ. آرواد تعجب و نان سوروشدی:
نییه؟

قوجالاردان او بیرری قوجایا اشاره ائلییب دئدی:
— اونون آدی ثروت دی، او بیرینن ده آدی موفقیت دی و منیم ده آدیم
عشق دی، ایندی اؤزون انتخاب ائله اول کیم ایچرییه گنشین.
آرواد کیشی سی نین یانینا قئیدیب احوالاتی دانیشدی. کیشی دئدی:
— نه یاخجی کی اول ثروتی دعوت ائلییاخ تا ائویمیز برکتدی اوسسون. آمما
آرواد مخالف اولدی، دئدی:

— بس نيه موفقیتی دعوت ائله میاخ؟
 ائوین گلینی بو سؤزلری ائشیدنده دئدی:
 — اجازه وئرن عشقی چاغیراخ کی ائویمیز عشقلی و محبتی اوسسون.
 کیشی یین آرواد ایکسی ده راضی لاشدیلا. آرواد ائودن چیخیب، بولارا
 دئدی:
 — سیزین هانسیزین آدی عشق دی، او بیزیم قوناعیمیز اولاجاخ.
 بو حالدا اولار اوچوده یولا توشدولر. آرواد تعجب و نان سوروشدی: سیز ایکیز
 نیه گلی سیز؟
 قوجالارین اوچوده دئدیله:
 — اگر ثروتی یا موفقیتی دعوت ائله سئیدین او بیر سیلر گلمز دیلر، آما هر
 یئرده کی عشق وار اوردا هم ثروت وار هم ده موفقیت، اونا گؤره ده اجازه
 وئرسز بیرلیخدا گلاخ.

اۋكوز (بوغا) قانى يلا ساچلارى حنالانان ھۈروكلو قىز!

عليرضا فرشى

ساچلارى حنالى قىز

سھند داغى نىن قوزئى باتىسىندا، ايسفنجان كنىدىندە، ساچلارى ھۈروكلو گورور (گوران) قىز، سارى توكلو گىچىسى نىن سوتونو ساغىب، گورور قارداشلار يىندان اجازە آلمايارق، ايراق، پىرەسەندە^۱ ساخلا دىغى يارالى، خستە انسانا وئىرىدى، ائلە كى، سارى كىچى دە ايكى قارداشى نىن اىچمگى اوچون ھىچ سوت قالمايىردى. قارداشلارى «ندىن سارى كىچىمىزىن سوتو كىلىيىدىر، باجى» سوروشدولار! باجى قارداشلار نىن شىبھەسى آرتىرىلماسىن دئىە، «چىش سوتو امىر» دئىىب؛ صاباحدان سوتون چوخونو پىرەسەندە قالان و گورور اولمايان يارالى انسانا وئىررەكن، بىر آز جىغىن دا قارداشلار نىن پاى ساخلايىر. آنجاق، قارداشلار شىبھەلەنىب، اونو اىزلەيىب، اولايىدان باش چىخار يىرلار، باجىلار نىن اۋلدورمەك اوچون ايسفنجان نىن گون باتان تپەلرىنە دوغرو اونو قووالا يىرلار. باجى قاچىب، تپەلرىن بىرىنىن باشىندا تانرىدىن ياردىم اىستەيىر: «تانرى! منى يوخ ائت! منى گىزىلت!» تانرى دا يىرى شاققالايىب، بو گۈزل قىزى يوخ ائدىب، گىزىلدىر. آنجاق، قىزىن ھۈروكلرىنىن اوجو ائشەكە قالىر. قارداشلار قىزىن ساچلار نىن اوستوندى نىشان اولاراق بىر كالاھى^۲ قورورلار كى صاباح قىزىن ايتدىگى و باتدىغى يىرى تاپىپ، چىخارتىسىنلار. آنجاق، صاباح او يىرە باش ووراندا گۈرورلر كى تپەنىن ھەر يىرى كالاھى دىر و مىندىن چوخ كالاھى قورولوب. اونلار قىزىن يىرىن تاپمايىب و بىر داھا باجىلار نىن گۈرمەدىلر.

۱ - پىرەسەن اوچون باشقا آدلاردا ايشلىنى كى ھانكى سى نىن دوز اولدوغو بلى دئىل. بو آدلاردان بىر سىراسى بىلەدىر: پىراسان، تىراسان، دىراسان، تىرەسەن، دىرە - سەن، تىرسەنگ، پىرسەنگ، پىرەسەن...!

۲ - كالاھ بىر نىچە داشىن بىر - بىرىنىن اوستوندى دوزولمەسى و نھايت دە بىر ياستى داش ايلە بىتىرىلمەسى ايلە دوزىل بىر نىشاندىر. كالاھ بوستانى قارقالاردان و باشقا حيوانلاردىن قوروماق، و يىرى نىشانلاندىرماق اوچون ايشلىنى. بو سۈزجۈك «قالاماخ»، «قوروماق» و «كلەك» يا «ئەلە» قوروماق ايشلىرىلە ايلگىلى بىر سۈزجۈكدور. كالاھ اوچون باشقا سۈزجۈكلەر دە ايشلىنى: كالاى، كالاخ، قالاخ، كەلە، كەلك و ...

ايللر، آيلار، گونلر كئچدى، ايسفنجانى او گوندن برى كولك باسدى. كئجه لرین بيرينده ساچلارى هۇروكلو قيز بير قارينين يوخوسونا گلدى. قيز قارى يا دئدى كى: «كولك دن قورتولماق اولاييلمز، ياغيشين ياغماغين ايسته ييرسيزسه، ... ائودن - ائوه گئديب، پول ييغيب، توپلاييب، منيم اوچون، منيم يوخ اولدوغوم يئرده، قوربان تپه سينده، بير هوندور و بۇيوك او كوزو گون اورتا چاغى، گون دورومدان باتماغا دوغرو دۇن زاماندا، گونشه دوغرو (قبيله دوغرو) كسمه لى سيز. او او كوزون قانينى منيم ساچلارما آخيمالى سيز كى من اللريمه و ساچلارما حنا قويام. بو ايشى گورمه سز كولك سيزى بوراخماز، ياغيش ياغماز، آغاجلاريز بار وئرمز، و اكيته جكلريز ده گويرمز.»

ائله او قارينين گوردوگو يوخودان برى، هر ايل، ايلين ۳۶- جى گونوندن سونراكى جوما آخشامى سى سحر تئزدن بير قوربان او كوزو قاپى - قاپى دولانديريب، قوربان تپه سينده، بللى بير يئرده، باشينى كسيب، قوربانلىق اندرلر. بو قوربانليغين قانى آخيب، قيزين يوخ اولدوغو يئره آخار. بو قان او كوزون باشيندان آخيب، كالاھى - يايئيرمه يينجه هئچ كيم قانين اوستوندن آتيلمايلىدير و قايدا اولاراق قيزلار و قادينلار بو تورنه قاتيلماليديلار. تورن بويونجا، قيزا دعا ائديب، اونا صلوات چئوريلير و اوندان خئير - بركت ايسته نيلير.

۱۳۸۹- جو گوش ايلي نين قوربان او كوزو (بوغاسى)

بو ايل ده، كئچن ايلره تاي، ايسفنجان كندينين آغ ساققاللارى بير بۇيوك او كوزو (شاه او كوزو! شاه بوغانى!) توفارقان او كوز بئجردنلردن آليب، كنده «قصاب محمد» ين ائوينده ساخلاميشديلار. او كوز او قدر بۇيوك اولمايلىدير كى قانى تورپاق اوزرينده بير نئچه آرشين آخيب، و مقصده چاتسين! قصاب محمد و اوغوللارى يئنى ايلين ۳۶- جى گونوندن سونراكى جوما آخشامى سيندا (۱۳۸۹/۰۲/۰۹) سحر تئزدن، گون چيخاندا سونرا، او كوزو ائودن چيخارديب، ائلين توپلانماغينى گوزله ديلر. او كوزون قيچى - بوينو ايليلى - سيجيملى، بير ديرگه باغلاندى. ائل توپلاناندا سونرا (ساعت ۹- دا) كندين اوشاقلارى «محمد جمالينا صلوات» دئيه - دئيه، هاى - هوى سالاراق، او كوزله بيرليكه قاپى - قاپى گزمگه باشلاديلار. قاپيلارين اؤنونده نذير دئينلر، بادام، قوز (گيردكان، جؤيز)، شيرنى و هردن ده مچيد اوچون پول وئريب، ساغليقلارى و نذرلرينين قبول

اولماسی اوچون اؤکوزون يانداشلاريندان صلوات چئویرمک ایسته ییردیلر. کندین گونئی، دوغوسو، قوزئی و باتیسی گزیلن دن سونرا، گونون باتدیغی یثره دوغرو یولا دوشدولر. باتی یا دوغرو گئدن یولدا، بیر بولاقلی گولون باشیندا اؤکوزو سوواریب، «پیره سن» یئرلشدیگی تپه یه دوغرو یولا دوشدولر. اؤکوزله بیرلیکده پیره سن یین داش بیناسینی اوچ کره دولانیب، صلوات چئویریب، قوربان داغینا دوغرو یولا دوشدولر. قادینلار و آلاهی ماراقلیلار قوربان داغین زیروسینده قوربانى گؤزله ییردیلر. بیر نئچه ساعت یول گئدن، تپه لری دایانمادان چیخان یورقون قوربان اؤکوزون قویروغونو بورا - بورا کسمک یئرینه گتیردیلر و توسل دعاسینی اوخوماغا باشلادیلار. دعاین اورتالاریندا، فاطمه زهرا (س) آدینا توسل ائله مک چاغیندا، ال - آياغی باغلی اؤکوزو یثره چالیب و بیر نئچه آندان سونرا یثرده چیرپینان اؤکوزون باشینی دوزنلنمیش آرخین آغزینا چکیب، کسدیلر. اؤکوزون قانی آخیب و بیر نئچه آرشین آشاغیلیقدا یئرلشن کالاهى یا یئتیرنده، ایش گؤرولموش و ایتگین قیزین ساچلاری حلالنمیش دی آرتیق! تورپاق قیرمیزی قانلا سوورالانمیش دی! توسل دعاسی سونونا دک اوخوناندان سونرا، تۆرنین داوامیندا قوربانى سویوب، دوغرایب کندلی لرین آراسیندا پایلاماقا باشلادیلار. بو گنجه ایسفنجان کندى و بوتون قوناقلاری «کوفته» یئیرلر. نوش اولسون جانلارینا!

اؤکوز (بوغا) کسمه آیینی

بللی کی بو آیین چوخ اسکی زامانلارا دایانان بیر آییندیر کی ائل ایچینده ایزلرینی بو گونه قدر ساخلایب دیر. ایلک باخیشدا بئله نظره گلیر کی، ساچلاری ائشیکده قالان قیز، ساچلارینین اوجو هؤرولمه یین ساری گلین گونشین سیمگه سی دیر کی گون باتان تپه لرده تانری داغی شاققالادیغی یثرده باتیر و گؤزلردن گیزلنی! بو دبده شامانیسم، و میترا یسم ایزلرینی گؤرمک اولور.

میترا یسم، گونش و داشین بیر - بیرله رمزلی ایلگیلنمه سی دیر. میترا یا مهر داشدان دوغولان بیر اوجا وارلیق کیمی تانینیر. کور اوغلونون میصری یا میترا یی قیلنجی کیمی آغ - قارا بولوتلارین چارینماسیندان شاخان ایلدیرمدان یارانمیش، ایشیقلی بیر وارلیقدیر. داشلی داغلارین آرخاسیندان دوغان گونش

کیمی، یا ایکی چاخماق داشیندان چیخان قیغیلجیم کیمی! داش و ایشیق میترا یسمین آن سیرلی و رمز-و-رازلی وارلیقلاریندان ساییلیر. چوخ ایلگینج بیچیمده میترا دا بیر اؤکوزو قوربان ائدیر و بللی کی میترا یسم ایله اؤکوز قوربان ائتمک مراسیمی بیر-بیرایله سیخ باغلیدیرلار^۳. میترا نین اؤکوز کسمه سینده بیر ایت، بیر ایلان و بیر چایان (عقرب) دا قاتیلیرلار کی بو بئش عنصرین معنالی ایلگیلری اولمالیدیر.

بیر باشقا طرفدن ده شامانیسم^۴ (شمنیسم) دیننده ده بوتون طبیعت وارلیقلاری و اؤجمله دن داش، سو، آغاج، داغ، گونش، آی، و اولدوزلار جانلی بیر وارلیق ساییلیر و اونلارلا درین بیر سایقی و حرمتله یاناشیلیر. پیره سنین چئوره سینده اولان سال داشلار و پیره سنین چئوره سینی زیارت ائتمک و ... داغا، داشا، و طبیعت وارلیقلارینا سایقی ایله داورانماق نیشانه سی کیمیدیر. گونش دوغونون داشلی داغلاریندان دوغولور و باتی - نین داشلارینا باتیر. هله کی - هله دیر ایسفنجان کندینده انسان اؤز آناسینا آجیقلا ناندا، «کشکه داشدان

دوغولایدیم! سندن یوخ!» دئییر و داشدان دوغولماق و داشا درین سایقی - حرمتله یاناشماق هله ایزلرینی ائل ایچینده ایتیرمییب. قارا داش قوچلاری، داش آسلانلار، داش آتلار، داش اؤکوزلر، آلی (علی) داشلاری، مچید محرابلاری، قبیر داشلاری، زیقوراتلار و زیارت داغلارینین ذیروه لرینده تیکیلن داش بینالار و قالالار، و ... و بوتون داشا باغلی اولان اینانجلار داش دئورینه چاتان طبیعت تاپینما اینانجلارا باغلی اولمالیدیر. پیره سن اوجاغی دا بیر نچجه هوندور داشین یانیندا دوزه لییدیر.

^۳ - http://en.wikipedia.org/wiki/Mithraic_mysteries

^۴ - <http://en.wikipedia.org/wiki/Shamanism>

پیرهسندن بیر اون کیلومتر اوزاقلیقدا، پیرهسنین گونئی - دوغو طرفینده، جام داغینین زیروهسینده اولان گورانلار اوجاغی دا داغین و داشین حرمتینه بیر باشقا اؤرنکدیر. سهندین جام ذیرهوهسینده اولان گوران اوجاغی، سلطان ذیرهوهسینده اولان زیارات اوجاغی و مزارلیق و مرندین کوشکسارای و شیسترین تسوج شهرلرینین اورتاسیندا یئرلشن میشو داغلارینین گوران المدار^۵ اوجاغی دا شامانیسم و یا میتراایسم سیمگه لریندن بیر اؤرنک کیمی گؤرسنی. بو اوجاقلار بو گونه دک گورانلار طرفیندن منیمسه نیب، زیارت اولونورلار و گونون دوغولماسی و باتماسی مقدس بیر آن کیمی سانلییر.

ایسفنجان قوربان کسمه مراسیمینده، قیز، ساری توکلو گئچی، قیزین ایکی قارداشی و یارالی گورور اولمایان انسان و اونلارین آرالاریندا اوز وئرن اولایلار بیر رمزی حادثه و آییندی! بو آیین ائلیمیزین آیین دوشونجه سینه کئچیدی و بو آیینلار آذربایجانین اسکی گورانچیلیق دوشونجه لرینده اؤز ایزلرینی قورویوب، ساخلائیبدیر. گورانلارین قوربان کسمه و داها دوغروسو اؤکوز کسمه تۆرنلری چوخ گۆزل و دیرلی تۆرنلردن بیریسیدیر. اونلار بو ایش ایله پولسوزلارا یاردیم ائدیپ، اؤز وارلیقلارینی باشقا انسانلارلا پایلاشیرلار. آذربایجانین باشا-باشیندا گونشه دوغرو اؤکوز کسمه و آلاهی گونشه حرمت بسلمه تۆرنلری، بو تورپاقلارین طبیعته تاپینان شامانیسم و میترا یا اینانان انسانلارین مرکزی اولدوغونون اثباتی دیر.

۵- «المدار»ین آدی ائتمولوژی باخیمیندان آراشدیریلمالیدیر. بو آد باشقا بیجملرده ده گؤستریلیدی: علی علمداری، ال اهل مدار، و... آنجاق بو بینانین اسلام-دان اؤنجه دوزلمه سینه گؤره آلاهی آد واریانتلاری دا آختاریلمالیدیر.

ايسفنجاندا بو اۋكوزون يازين ۳۶- جى گونوندىن سونراكى جوما آخشامىدا كسىلمەسى دە بىر رمزلى مسئلەدۇر. ندىن ۳۶- جى گوندىن سونرا و ندىن جوما آخشامى بوشا ائىلىر سورغوسونا جاواب تاپماق بللى كى چتىن بىر ايش اولاجاق. ايسفنجانين بو اۋكوز كسمە تۇرنلرئنه گۇرە باشقا سورغولاردا سىرالاماق اولار:

- ۱- ندىن بو اۋكوزو گون چىخاندان سونرا قاپى - قاپى دولاندىرلار؟
- ۲- ندىن كندىن دۇرد اصلى جەتلىرىندە اولان يىرلرە بو اۋكوزو آپارىب، گزىدىرلر؟
- ۳- ندىن اۋكوزون باشىنى گون اورتا چاغى كسىرلر؟
- ۴- ندىن گىجە كسىلمىش اۋكوزون اتىندىن كوفتە پىشىرىپ، يئمەلىدىلر؟
- ۵- ندىن اوچ كرە اۋكوزو پىرەسن اوچاغىنىن باشىنا دولاندىرلار؟
- ۶- ندىن قادىنلار بىر تۇرنە گىلمەلىرى ياساقدىر؟
- ۷- ندىن قان كالاھى ياتىتىرمەدىن اۋنچە، قان آرخینىن اوستوندىن، بىر الدن، باشقا الە آتېلماق ياساقدىر؟
- ۸- ...

بو سورغولار بىر جاوايىنى تاپماق اوچون درىن آراشدىرما و تطىقى بىر ياناشما لازىمدىر.

گۇى بىلرلى (بىلرلى) و ايلىن آيلارلى، گونلىرى و گون بۇلمەلىرى بوغا يا اۋكوز كسمە تۇرنى ايلىن اۋزل بىر چاغىندا اوز وئىر. ائەلە بونا گۇرە دە، بو اولايىن بىر باشقا آچىدان باخىلماسىنى گر كىرىر. بو آچى اولدوزلار بىر گۇيدە دوروشو و آيىن و گونلىرىن اولار بىر دوروشو باغلى اولدوغودور.

اسكى زامانلاردان گىجەدە و گوندوزدە گۇرونن گۇيون ايشىق ساچان وارلىقلار بىلرلى، آيلارلى و گونلىرى تانىرلار. گۇيون اوزوندىن اولان ۱۲ فلكى اوزلە ايلىن ۱۲ آيىنى آدلاندىرىلار: ۱- قوچ، ۲- بوغا (اۋكوز)، ۳- ايكىزلىر، ۴- يىنگىچ (سرطان)، ۵- آسلان، ۶- باشاق (سونبۇلە)، ۷- اۋلچو (ترزى، ميزان)، ۸- چايان (عقرب)، ۹- ياي (قوس)، ۱۰- اۋولاق (گىجى)، ۱۱- قووا (دول)، ۱۲- بالىق! بو ۱۲ فلک اوزو ايلىن دولانىشى ايلە گىجە گۇيوندىن گۇرونور و آيىن باشلانىش گونو اولار بىر بىرىنى گۇرونمەسى ايلە بللى اولور! بو فلكى اوزلرە زودىياك سىمگەلىرى دىيىلىر و ھىر بىرىسى اوچون بىر سىرا

خاصیت، حاکیم اولان سیمگه و ... نظره آلینیر.

یئرین یاخینلیقیندا اولان یئددی گۆی بزهین اولدوز و سیاره‌نین آدلارینا هفته و گون زامانلاری اؤلچولور. هر گون بیر گۆیون ایشیقلی وارلیقی آدینا آدلانیر. سوت گونوندن (یکشنبه‌دن) باشلان هفته (یئددیجه) گونلری ۱- گون، ۲- آی، ۳- مریخ (بهرام، مارس)، ۴- عطارد (تیر، مارکیوری)، ۵- هورموز (موشتری، برجیس، یوپیتیر)، ۶- دان اولدوزو (ونوس، آفرودیت، ایشتار، زهره، یا ناهید)، ۷- زحل (کیوان، ساتورن)، آدلاری ایله تانییرلار. بو یئددی وارلیق اسکی چاغلاردان بری گۆیون ان تانییش و اووسونلو وارلیقلاری کیمی آلییلانیرلار. بو گونکو چاغدا گۆزه چوخ چتین گۆرون ۴ باشقا سیاره‌ده بو یئددی گۆی بذینه آرتیلیب و گون منظومه‌سینی تکمیل لشدیریدیر. اسکی زامانلار نه فقط گونلری، حتی هر گونون ۱۲ ساعتینی و هر گنجه‌نین ۱۲ ساعتینی بو گۆی بذلرین آدی ایله تانیاردیلار. ۷ گوندوزو ۱۲ یئر بؤلوب، گنجه‌نی ده ۱۲ یئر بؤلوب، و هر بؤلمه‌نی بیر گۆی وارلیقی ایله تانییردیلا. بو ۷ گۆی وارلیقی آرخا - آرخا گونلرین و گنجه - گوندوز ساعتلارینی بللندیریردیلا و هفته‌نین ۷*۲۴ ساعتیندا ۲۴ دفعه بو ۷ وارلیق هفته‌نین باشلانیشیدن (سوت گونوندن) گوندن (گونشدن) باشلایارق «دان اولدوزو» ندا (زهره یا ناهید سیاره‌سینده) بیتیر و هفته سونا چاتیر.

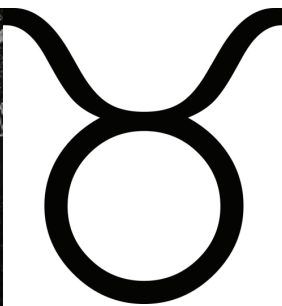

۶- <http://aelaa.net/Fa/Saaeat-Kawaakeb.htm>

۷- [http://en.wikipedia.org/wiki/Venus_\(astrology\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Venus_(astrology))

ايلگنجيچ بودور كي ايسفنجانين اؤكوز كسمه تورنى يازين ايکينجي آيندا و
جوما آخشامي كئچيريلير: يازين ايکينجي آبي بوغا يا اؤكوز ايله باشلانير!
جوما آخشامي ايسه هورمز (موشتری يا يوپتر) سياره سي نين آدى ايله تانينير
و اؤكوز بو گونون گون اورتا چاغی گونون ۱۲ بؤلمه سي نين ۷ جی سينده و
زحل وقتي ايله كسيلير! تورن گون چيخمادان باشلانمالي و گون اورتايا دك
داوام تاپماليدير و بونون آنلامی بودور كي گون هورموز (موشتری) باشلايان
چاغدان اؤكوز حاضير لانيب يولا دوشوب و كندين بوتون يئرلرينه دولانيب و
زحل ده كسيلمه ليدير و بير ۷ بؤلوملو سورج تكميللشمه ليدي!
لا تيجادا^۸ Taurus آدى ايله مشهور اولان بو آيين فلک (زودياک) سيمگه سي
اؤكوز يا بوغادير. بو آيين اساس عنصری تورپاق يا يئر، رنگی ماوی- قيرميزيدير.
بوغا آبي قوچ^۹ آيندان سونرا گلير و اونا حاکيم اولان فلکی اوز «دان اولدوزو»
(زؤهره) دير. بوغا آيندان سونرا گلن آي «ايکيزلر» آبي دير:
- زؤهره (دان اولدوزو - ساچلاری حنالی قيز!)
- بوغا (اؤكوز)

- ايکيزلر (ايکی قارداشلار! ايکی باجيلار!)
- اؤكوز قانی ايله قيرميزی يا بويانان تورپاق (يئر)
اٲکيزلر بوغايا حاکيم اولان زهره نی (دان اولدوزو) قووالا ييرلارمی؟!
۱۳۹۲ جی هيجرت گونش ايلي نين يازين ۳۶ جی گونوندن سونراکی

جوما آخشاميسيندا گون ساعت ۵:۴۰دا باشلانير و ۱۹:۱۰دا بيتير. بو ۱۳ ساعت

۸- http://en.wikipedia.org/wiki/Taurus_۲۸%astrology۲۹%

۹- http://en.wikipedia.org/wiki/Aries_۲۸%astrology۲۹%

۳۰ دقیقەنى (توپلامدا ۸۱۰ دقیقە نى) ۱۲ يىره بۇلورسك، هر بۇلمە يە (۶۷,۵ دقیقە دوشور):

هورموز (يويىتر) چاغى: ۴۰:۵۵ دان ۴۷:۴۶ دك!

مريخ يا (باهرام) چاغى: ۴۷:۵۵ دان ۵۵:۵۷ دك!

گون چاغى: ۵۵:۵۷ دن ۰۲:۰۹ دك!

دان اولدوزو چاغى: ۰۲:۰۹ دان ۱۰:۱۰ دك!

عطارد چاغى: ۱۰:۱۰ دان ۱۷:۱۱ دك!

آي چاغى: ۱۷:۱۱ دان ۲۵:۱۲ دك.

زۇحل چاغى: ۲۵:۱۲ دن ۳۲:۱۳ دك.

من گۇردوگوم ايلده، اؤكوزون كندى دولانديرماق چاغى دان اولدوزو

چاغيندان باشلانير و اؤكوز ۱۲:۲۵ دن ۱۳:۳۲,۵ دقیقە آراسيندا يا زۇحل چاغيندا كسيلير.

شئە و ياغيش گونو

بیر باشقا واقیعت ده بو گونون شئە دئورینین سونا چاتان گونو اولماسی دیر. ائلاتلار بایرامین ایلک گونوندن، بایرامدان ۳۶ گون کئچن گونە قدر شئە دئوری دئییب، بو گونلرده مال - داوارلاری اوچون یئم - زومار ساخلایارلار. شئە دئورینین سونونجو گونو «یاغیش گونو» آدلانییر. شئە ندیر؟ شئە یه گۆره ائل ایچینده بیر سیرا سۆزلر دئییلیر:

- اوشاغین بلکینه ایکنه - سانجاق تاخماسان، شئە اوشاغی وورار و اوشاق قره لر!

- قیرخلی اوشاغی اوتاقدان تکه قویمازلار. یوخسا اوشاغی شئە وورار و اوشاق گۆریب، بوغولار. شئە اوشاغی وورسا بارماغی دوزا باتیریب، اوشاغین

داماغينا سورترلر. سورا اوشاغي توفنگين آلتيندان كئچيررلر.

- اوشاгин يانيندا شئشه نين آدى چكىلمه مه ليدر.

- شئشه اوشاغي وورماسين دئيه اوشاгин يانيندا بير خوروز باغلارلار يا ياراساني (خفافش، گئجه قوشو) اؤلدوروب اوشاق اولان اوتاقدان آسارلار.

شئشه بير قوشدور كي اوشاгин ۶ گون دوغوموندان كئچنه دك اوشاغي وورماغا و اوغورلاماغا چاليشار!

- «آي بري باخ» رقصي كئچميشده «شئشه» رقصي آدى ايله تانيناردى و رقصين ماهنى سيندا «شئشه بگين قيزلارى...» دئييلردى.

- بوغا و جونگه لرین بوينوزونا وئريلن صيفتدير شئشه! شئشه بوينوز جونگه!

- كور اوغلونون ييغلارينا نيسبت وئريلن بير صيفتدير: شئشه ييغلى كور اوغلو!
- شئشه سئره بويدا بير قوشدور دئييلير.

- آتا سؤزلرينده «اوروجوندان چوخ راضييام، شئشه سين ده توتارام» دئييلير.

- بير سيرالارى شئشه نين بير روح اولدوغونا و اونون گؤزه گؤرونمز اولدوغونا اينانيرلار.

- شئشه گيزلیدن گلن بير قوشدور كي گئجه اوچار!

- شئشه لنمك بير منفى ايش كيمي تانينير.

بوخاريداكى سؤزلره گؤره، شئشه قوشو گؤزه گؤرونمز گئجه قوشو آنلاميندا گلير كي يازين ايلك ۳۶ گونونده اؤزلرينى قورويا بيلمه ين مال - داوارا و اوشاغا ضرر وئره بيلر و اوشاгин قيرخلى وقتينده اونا ضرر وئره بيلديگى اوچون مال - داواري و اوشاغي اوندان اوزاق ساخلانيرلار. شئشه دئورنين سونونجو گونو

ياغيش گونودور و نظره گليز كي ايسفنجانين ششه دئوري بيتندن سونرا قوربان
كسمه مراسيملري و البته چوبانلارين قويون - قوزونو داغا چيخارما زامانلاري
و ... بو گون ايله ايلگيليدير.

ايسفنجانين آلاهي اسكي قالنتيلاري

ايسفنجان كندينده باشقا اسكي قالنتيلار ميراثا قاليدي. بو قالنتيلاردان بير
سيراسي:

۱- بابا كؤهولو: بير مقدس كؤهولدور كي دئديكلره كؤره بير طيليسم پيشيك
اورانين قوروجوسودور و هئچ كيم اورا گيره بيلمز! موكل ايله اورا گيرن آدام،
پيشيك طيليسمين سينديرا بيلسه، اسكي يازيدا اولان بير لوحه الهه كئچر كي
او يازيني اوخويا بيلسه بير كيليد الهه كئچير و كؤهولون قيزيلارين ييهلنه ييلر.
۲- علي (آلي) داشي: دئديكلره كؤره حضرت علي نين آياق ايزي بو داشين
اوستونده قاليدير.

۳- قيرمیزی قوچ: قبرستانليقدا اولان قيرمیزی داشدان دوزلن بير قوچ ایدی كه
ايندي آرادان گئديب.

۴- قارا قوچلار: قارا داشدان دوزلن بير نئچه قوچ ايديلار كي بير سيراسي
سينديريليب و بير نئچه سي ده يوخ اولوبلار. آنجاق، سينميش داشلارين
قالانتيلاري بو قارا قوچلارين بير قالانتيسي كيمي هله يئرینده ديرلر.
۵- اسكي قبرستانليق: بو قبرستانليق كندين دوغوسوندا يئرلشيدی.

۶- ...

تبریز آقالار سۆزو و دئیملریندن

پریسا حیدر اوغلو

قشیده آلینان تاریخ و یر: ۹۲/۱/۲۰- تبریز
(یازی تبریز آغزی ایله یازیلیب)

- منیم قانیم خلقلین قانینان قیرمیز دئی
- من قارقا اولوب آعاشدا یاتاجام
- داماری منیم الیمده دی
- آزدان آز اولر، چوخدان چوخ
- ایستح گوزده اولار
- آرتیخ محبتدن مرض تۇرر
- مایا سندن جان منن
- مشورنده خیانت اولماز
- گیردین بیر کنده گوردون هامی گوزو قیپخ، سن ده اول گوزو قیپخ
- سن ده سققل ترپت
- چومچه توتان سنه ساریدی
- بارماعی ایشین ایچینده دی
- ایکی آعی بیر اولسا بیر آعی هنج اولار
- ایکی آدام بیر آداما قوشوندی
- ال-اله گویول حقه
- ائل نفسی، حخ نفسی
- نغدی اؤتوروب نیسه دالجا گئتمه
- نیسه گیرمز کیسیه
- اؤزو کسیر، اؤزو تیکیر
- قلم توتان؛ سنه ساریدی
- عاشیق اولان کور اولار
- گوزلرین بخت آیناسی کاس اولار

- گۆز گۆرر، گۆيول سۆير
- آنا توحدوغون (تۆكدوگون) بالا ييعشديرار
- آروادا جاهاد حارامدى
- آعاجى آجى، ميوهسى شيرين
- آنقىر تاييوى تاپ
- يوعورد تۆكولسه يئرى قالار، ائيران تۆكولسه نه يى قالار
- اوستو بزح، آلتى تزح
- ايت قورساعى ياغ گۆتومز
- بايقوش خرابه سوور (سئور)
- بؤيوج باشين بؤيوج بلاسى اولار
- بير آجياندا اوزونو گۆرمه، بير گيجيينده
- تاتين گليشى، توركون گنديشى
- چولمح ديعيرلانيب دوواعين (دوواق) تاپار
- داشى داش سينديرار
- سو كوزهسى سو يولوندا سينار
- سو كى باشدان آشدى يا بير قاريش، يا مين قاريش
- كور توتدوعون بوراخماز
- قوش قانادين اوچار
- كورا گئجه گوندوز بيردى
- ماما گتيرنى ميرده شير آپارار
- هر گولون بير اييسى اولار
- يئل گتيرنى يئل آپارار
- آرى شيريه ييعيشار
- آشيغى ييغالار اوياناماغ اوچون
- بولانماسا دورولماز
- زر قدرين زر گر بيلر
- چوخ ياشين چوخ بيلمز، چوخ گزن چوخ بيلر
- قسمتدن آرتيخ يئماغ اولماز
- قونشو آشى داددى اولار

صمد چایلی

آذربایجان شفاهی خلق ادبیاتیندا آدلار

گیریش

آذربایجان ادبیاتینین اؤنملی قولو اولان، آذربایجان شفاهی خلق ادبیاتی مضمونجا درین، شکیلجه چوخ یئنلو و دورلو شاخه لیدیر. کئچمیشین، آنیمیزم، توتیمیزم، آتروپومورفیک- دؤورلریندن چوخلو ایز ساخلایان بو ادبیات، نه زامان یارانمیشدا، هله ده فعال، چالیشقاندیر. خالقیمیزین بو گونکو یاشاییشیندا چئشیدلی مراسملرده: معشیت مراسملرینده، اولوم- اؤلوم، توی- یاس دبلرینده، موسم مراسملرینده، طبیعتله باغلی اینانجلاریندا... یاشایان آغیز ادبیاتی اساطیرله باغلی، گؤی جسملریله ایلیشگیلی، طبیعتده اولان داغ، قایا، سو، حیوان، بیتکی، داش... کیمی عناصرله باغلی چوخ دیرلی موضوع لاری اؤزونده توپلاییب، کیفیت- نئجه لیکلرین آرتیق قوروموشدور. کیمتدن ده چوخلو شاخه لری قیدالاندیران دیل ادبیاتی، نئچه- نئچه ادبیات قوللارین منیمسه میش، خالقین یاشاییشیندا اؤنملی رول اوینامیشدیر. بئله قوللاردان، اساطیر، افسانه، داستان، موسیقی، پانتومیم، رقص، نغمه، اینانجلار، دئیملر، دیوملار، سینامالار، سایالار، هولاولار، آتالار سؤزو، تاپماجالار، مثل لر و... بؤلوملرینی گؤستریمک ممکندور. بو بؤلوملرین هر بیر، دیز کیمی انگین، وسعتلی و دریندی.

دئمک لازیم دئییل کی، ادبیات دونیاسیندا، ایلکین آغیز ادبیاتی، سونرا ایسه یازی ادبیاتی دوغولموشدو... آذربایجان شفاهی خلق ادبیاتی، یازی ادبیاتینا کئچمه میشدن اوزون پروسس کئچیرمیش، بو یولدا دا دولای یوللارا، ائیش- یوخوشلارا اوغرامیشدیر. بو ادبیات، یازیلی ادبیاتین چاغلاریندا دا اؤز یاشاییشینا دوام وئرمیش، اوندان ایز قویموش و اوندان دا تأثیرلنمیشدیر. ایکی ادبیاتین بیر- بیریندن تأثیر پروسسی، هابئله بو ادبیاتلارین نئجه دوغولوب، نئجه یاشاییش دؤورانی بوتون تورک دلیلی خالقلاردا اورتاقدی؛ لکن، بو او دئمک دئییل کی مختلف اجتماعی، سیاسی، اقتصادی شرایطلرین، خصوصی لیگی یوخدور. بلکه ده اینانیریک کی اؤزونه مخصوص بیر یاشاییش محیطلری، بوتون اورتاقلیق لاردان ساوایی اؤزلیک لره ده مالکدی.

آذربایجاندا ایکی اوزمان موضوع هم آغیز ادبیاتی، ایله ایلیشگه لی اولاراق، خالقیمیزین ادبیات دونیاسیندا چوخ مهم رول اویناییر. بو ایکی موضوع ادبیاتیمیزین

دیگر موضوعلاری ایله یاناشی اوزه چکیلدیکجه آرتیق ماراق دوغورا بیلر. دئمک، خالقیمیزین دیلینده دولاشان «آد»لاریمیز بیر طرفدن آغیز ادبیاتیمیزین یازی ادبیاتیمیزا کئچمه پروسسی، نئجه یازیلماسی، هابئله هانسی «حرف»لردن استفاده ائدیلمه سی ایسه، او بیرى طرفدن، ادبیاتیمیزین یوردوموزدا اولان مهم اؤزلیکلریندن، دقته لایق موضوعلاریندان ساییلیر.

نظریمجه، دیل ادبیاتیمیزین بیر اورتاق قولونا اولدوقجا دیر وئرمکله یاناشی، بو ادبیاتین اؤزلیک لرینه آرتیق یاناشیب، تدقیق و تحقیق ائلمک گر کیلیدی. اونا گؤره ده، «آدلار» چئورسینده، نئجه یارپاق یازماغی مصلحت گؤرورم.

آدلار چئوره سینده

خالقیمیزین دیل—دوداغیندان آخان یئر، یورد، کند، طبیعتده اولان عناصر (داغ، بولاق، دره، داش، بیتکی، چای و...) کیفیتله، اوزه چیخدیغی، خالقیمیزین تاریخی، اساطیری و کیملیگینی بللندیریر. بو آدلار نئجه یؤنلو سیرالانا بیلر. مثال اوچون اساطیره باغلی اولان آدلار، سؤیلار، نسیل لر باغلی اولان آدلار، طبیعت عناصری ایله باغلی اولان آدلار، یا دا پسوندلرده اورتاق اولان آدلار، آیمیزیم، توتم پرستلیک دؤورلرله باغلی اولان آدلار و...

دانشیق دیلینده یاشایان آدلار اساس مسألهلردن اولاراق، بو آدلارین نئجه واریانتلی اولماغینی، اولاییلسین کی هر دن ده یانلیشجاسینا دئییلدیگینی یاددان چیخارما مالی ییق. ایرقنه چایی خالق دیلینده ایلغینا، ایلقنه کیمی ده دئییلر. لاکن بئله سؤزلرین هر دئییمی یازیلیب، عالیم لر طرفیندن توتوشدورولوب و هانسی سی نین دوغرو سؤز اولماسی لازیم گؤرونور. بو سؤزلرین «سؤز آچیمی»نی آچانلار، دیلیمیزین بو تون اؤزلیکلرینه، او جمله دن آهنگک قانونونا، سسلی—سسیز، قالین—اینجه حرف لریمیزی... بیلرکن سؤزجوگون کؤکونو تانیتدیرماقدا اساس نظر وئریلر. آدلاریمیز چئورسینده دانشماق، اولسون کی نئجه—نئجه یازیچی آراشدیریجی نین نئجه عنوانی کتابی اول بیلر. آتجاج، هله لیک اؤرنک اولاراق خالقیمیزین دیلینده یاشایان بیر «آد»ی نظرده توتماقلا، آدلاریمیزین آرتیق قورونوب، دیرلنمه سینی دیله بیرم.

۱- دیلیمیزین سس قورولوشونا گؤره «مار» ایله «مر» سؤزلری عینی سؤزلدیر. بو سؤز چوخلو آدلاریمیزدا ایشله نیلمیشدیر. اوندان ساوایی، سؤزجوگون عینی شکیلده ایشلنمه سی ده فارس دیلینده گؤزه چارپیر. «مار»ین فارس دیلینده اولان معنالاریندان بیرى ایلان دئمک دیر؛ لاکن ییزیم دیلده اولان «مار» سؤزونون آنلامی «کبیر»، «اصل» سؤز لردیر. مرندده ائشیتدیگیم، «مار»، هامار اولمایان یئرلرین اصل آرخی دئمکدی. بئله بیر یئرلرده سویون زمی نین هر یئرینه چاتماسی اوچون، یئرین یوخارسیندا اصل

آرخ وورولور. اوستلردن گلن سوايلکين بو آرخا دولوب سونرا او آرخادان آیری و کيچیک آرخالارلا زمی نین مختلف یئرلرینه آخا بیلر. مار یا خود اصل آرخ نه تهر وورولورسا، او بیری آرخلار اونا عمود اولوب، هرهسی اصل آرخدان مناسب پای گؤتورور.

«مار» سؤزو «شناخت حریت زن ایرانی» کتابیندا گلیمشدير. «راگاش» دولت_شهری «نین مار» الههسی نین حمایه سینده ایدی. اولسون کی «نین مار»، «کبیر الهه آنا» دئمک دیر. «مار» آنا و نین ایسه الهه معناسیندا دیر (ص ۱۱۳).

مار سؤزو چوخلو کتابلاردا یازیلان آدلار سیراسیندا دا گؤزه دیر. اؤرنک اوچون آشاغیدا کی کتابلارا اشاره اولونور:

– تورانیان، نوشته نادر بیات: نام قدیم سمرقند «مرکند» بوده است (ص ۷۷). یکی از درهم‌های فرهاد دوم دارای عبارت گیان «مرو» است (ص ۹۹).

– تاریخ ترکهای آسیای میانه- نوشته بار تولد- ترجمه غفار حسینی: «مرکیت ها هم مانند نایمن ها، پیش از آن تحت تاثیر تبلیغات مسیحیان قرار گرفته بودند.»
بو فاکتارلارین سایینی آرتیرماق اولار. لاکن، اؤلکه میزده اولان مار سؤزو ایله باغلی آدلاریندا توخونماق گره کلی دیر.

- مارالان محله‌سی، تبریزین گونئی محله‌لریندن
- ماراغا شهر آدی
- مرکیت کلیبره یاخین کند آدی
- دیاله چایی نین آخارقاسیندا یئرلشن تامار منطقه‌سی
- مرهت یا خود مرنده شهر آدی
- گونئی ماحالیندا دیزه مرجان کند آدی
- سرئین یئر- یورد آدلاریندان هامار، گنجه ماهاری یئر آدلاری
- «قارا داغ»ین اؤنملی ماحالی دیزمار ماحالی
- آراز اؤکولن شاهمار چایی آدی
- آراز قیراغیندا خومارلی کند آدی
- یامچی نین جنوبوندا مرگید کند آدی
- دیزمار ماحالیندا کومار کند آدی
- بو آدلارا، مارال، مارالباشی آدلارینی دا آرتیرماق اولار.

سهند آوا ائلات اينانجلاريندان

هاوار عبادی

قایناق شخصلر: ۵۰ یاشلی اردشیر، ۴۵ یاشلی اوروج و ۳۲ یاشلی حسین عبادی. ساوادلاری: ایلک مکتب دوغولدوقلاری یئر: سهند آوا ائلاتلارینداندیرلار، قوشا چایدا دوغولوب، تبریزده یاشایرلار. قیده آلیتان یئر و تاریخ: تبریز ۱۳۹۱

- قویونو قیرخانداندا گرک اول آغ قویون باغلانیب قیرخیلسین، یوخسا قیرخیم اولماز.
- قویون داباخ خسته لیگی توتاندا، بوتون داباخ توتوموش حیوانلاری بیر یئرہ بیغیب، قادینلار چؤرک تاباغینی باشلارینا قویوب بئله دئیرلر: گلدی تاباخ، قاشسین داباخ (تیکان تپه نین آرپاچایی کندینده ایسه یوخاریدا کی سؤزلر دئییلر، آنجاق قادینین یئرینه کیشیلر طویل چالار).
- فرش یا ورنینی اوجاق قیراغیندا اوزالداندا گئجه ده اولسا، ایشین آغزینی توتمالیدیرلار (ایشی باشلامالیدیلار) بئله ائتمه سه لر اینانیرلار ایشین آغزینا شیطان ایشرو ایش و اختیندا ایشلنوب قورتولماز.
- بیرنین ال یا دا بارماغینا تیکان باتسا، اونو گئجه چیخارتمازلار، دئیرلر: گئجه تیکان گلین اولار؛ یانی گیزلر.

- ئاڭلاتلار كوزدەھدە (پايىزداكى دوشرگە) آلاچىقدا اوتورارلار. قىشىن اۆلۈندە كوزدەھدن قىشلاغا (داما) كۆچرلر. اونلار كۆچمەكەن اۆنچە بىر يىردە يىغىشىپ خىشل بىشىرىپ يىئرلر. سحر آچىلاندا بىر- بىرلرىنى گۆردو كدە دىئرلر: بىز خىشلى يىندىك سىز نىچە؟
- ھر جمعه آخشامى اوجاقلارينىن بركتى قاچماسىن دىئە، بوتون ائولردە ايسى گلن بىر خورك بىشىرلر.
- كۆرپە قوزو اۆلورسە ايت آغزى دىيمەسىن دىئە، اونو يىردە قويلايىب يا دا داغدا قايا اوزرىنە آتارلار.
- بىر يورتدان باشقا يوردا كۆچن زامان بىر حيوان اۆلورسە، داھا حيوان اۆلمەسىن دىئە اۆلن حيوانىن دۆرد قىچىنى كسىب آرخاجدا (قويونون ياتاق يىرى) قويلارلار.
- قوزو ساخلاماق اوچون قوزو يىرى حاضىرلاياندا او يىرە انس و جن گلەمەسىن دىئە، قوزو سالمايشدان اۆنچە بىر مىس قابى آغزى اوستە چىويرلر.
- بىر ائوھ يىنى گلېن گلەسە يا دا چوبان توتسالار، او ايل ائوھ بوللو اوغور گلەسە دىئرلر: گلېن يا دا چوبانىن آياغى دوشوب. ائلە بو دىيم ھمىن اينانچدان تۆرنىب: «گلېنن آياغىندان، چوبانىن داياغىندان»
ائوين اوغورو گىندىب زيانلار گلەسە بئلە دىئرلر: «نە گلېنن آياغىندان، نە چوبانىن داياغىندان»
- تېكان تپە بۆلگەسىندە «سلىم خان ئاڭلاتلارىندا» تزە گلن گلېنن اوغورلو اولماسىنى سىناماق اوچون، ائوين (آلاچىق يادا كوما) آستاناسىنا ايگنە آتارلار، گلېن ايگنەنى تاپارسا اوغورلو و ياخشى گلېندىر، تاپانمازسا گونو قارادىر يادا اونو بوشارلار.

بايرام اوتورومو راپورو

كاظم عباسى

اثل بىلىمى درنگى قورولدوغو زاماندا بۇ گۈنە كىمى ھەر ايل، بايرام آيى تعطىللىرى قورتولاندا سونرا، «بايرام گۇروشو» آدينا فولكلورلا ماراقلانان خانىملار و آغالارى درنگىن دقتىنە دعوت ائدىب، بىر كىچىك تۇرن كىچىرىدىر. ۱۳۹۲-يىل بايرام گۇروشو، ھىمىن سىرا اوتوروملاردان بىرى اولاراق، عليرضا صرافى جنابلارى طرفىندىن درنگىن اختيارىنا قويولان يىردە، ۱۳۹۲/۱/۳۰ تارىخىندە كىچىرىلدى.

بۇ تۇرنىدە ايلك اۋنجه، اوتورومون آماجىنا توخونولوب، اثل بىلىمى آدينا قوناقلار ائنى ايل بايرامى تبرىكى سۇيلىدى. سونرا بىرىنچى چىخىش اولاراق عليرضا صرافى، بىشىنچى ايلنى سورن درنگىن آيلىق ايچ بولتى اوزره اطرافلى بىلگىلر سوندولار. ھىمىن معروضەدە ويدئو پروژىكتور واسيطەسىلە جغرافىيى خرىطەلر، جدوللر و گرافلار داياناراق يازىلارن سايىسى، قونوسو، يازىچىلارنىن جنسىتى، عايد اولدوغو جغرافىيالارى، باشقا درگىلر ايله قارشىلاشدىرما و... اوزره اطرافلى بىلگىلر وئرىلدى.

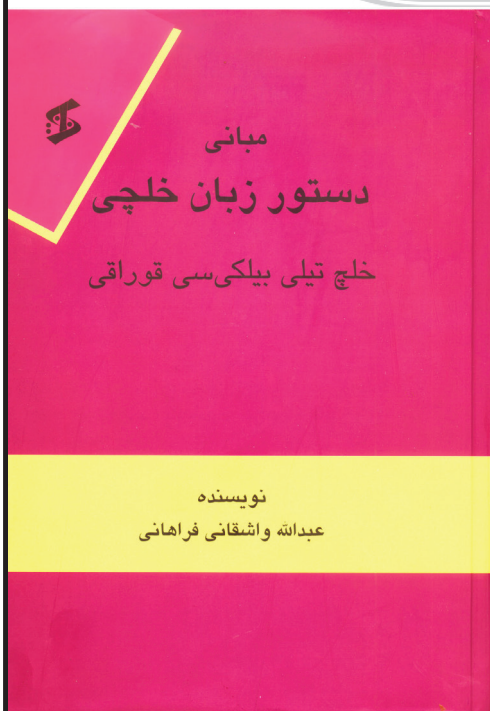
اوتورومون ايكىنچى چىخىش ائندى محمد فىضخواه اولدو. فىضخواه اثل بىلىمى درنگىن مادى فولكلور و اتنوگرافى موزەسى ياراتما پروژەسىندە اۋنملى رول صاحىبى اولدوغونا گۇرە، قوناقلار اوچون بۇ كىمى پروژەلر ائنىلىگىندىن و اۋزلىكلىرىندىن دانىشاراق، اونلارى بۇ اىستىگىن گرچكلىشمەسىندە ايش بىرلىگىنە چاغىردى.

اوتورومون آردىندا كاظم عباسى اثل بىلىمى طرفىندىن قورولاجاق «فولكلورىك پىشەلر» عنوانلى فوتوشكىل (عكس) سرگىسى پروژەسىنى ھارا چاتدىغىندىن سۇز آچدى. نھايتەدە آشيق عىسى قاراخانلىنىن ايفاسى ايله اوتورومون بىرىنچى بۇلومو باشا چاتدى.

ايكىنچى بۇلوم سوسن خانىم نوادەرضىنىن يىنىجە چاپدان چىخىش «شالالەلر شەلەشى» آدلى شەر كىتابىنى تانىتىمى آماجى ايله باشلاندى. بۇ بۇلومدە

رضا ھمراز شاعر سوسن خانىم نوادە رضى و اونون شعرلىرى اطرافىندا دانىشىدىلار. ھابئىلە كيان خىياو-ىن كىتاب حقىندە گۆندردىگى يازىسى، رقىە خانىم كىبرى طرفىندەن اوخوندو. سەيد بى موغانلى ايلە جعفر بى بزرگ امين ايسە شعر اوخويوب، قىسا دانىشىق آپارانلاردان اولدولار. سوسن خانىم نوادە رضى نىن بو كىتابىندەن بىر شعر سىچىپ، اوخوماغى ايلە بو اوتورومون ايكىنجى بۇلومو ايسە سونونا چاتدى. چاتدى. ايكىنجى بۇلومون سونوندا ائىل بىلىمى ايشلىرىندە دىرلى امكلىرى كىچىن سارا خانىم نخعى و ائىلناز خانىم سردارى نيادان تقدىر اولدو و نھايت دىرلى «آذربايجان موسيقى مکتبى» نىن صنعتكارلارى نىن ايفالارى خوانندە قاسىم اوغلونون اشتراكىلە اوتورومون داد-دوزونو قات-قات آرتىردى. بو تۇرن ساعى ۱۷:۳۰-دان باشلايلاق ۲۰:۴۵-دە، گلەجك گونلرىن ياخشى اولاجاغى آرزىسى ايلە، باشا چاتدى.

مبانی دستور زبان خلجی
(خلج تیلی بیلکی سی قوراقی)
کتابیندا عبدالله واشقانی فراهانی
جنابلاری، خلجستان، فراهان
و آشتیان بؤلگه سینده یاشایان
خلجلرین دیل قورالارینا
توخوناراق بو گونه کیمی بو
قونودا تایی اولمایان بیر اثری
اوخوجولارا تقدیم ائتمیشدیر.
کتابین دیلی فارسجا اولسادا
بو تون اؤرنکلر خلج دیلینده دیر.
حؤرمتملی یازار بو دگرلی کتابی
دوققوز بؤلومده تنظیمله یرک
اوخوجولارا سونموشدور..

کتابین بؤلوملرینده خلج
دیلی نین تاریخی، گرامری، قیساجا فولکلورو و خلج لرین مادی فولکلوروندان
شکیل لر یئرلشیدیر.

مبانی دستور زبان خلجی کتابی ۴۸۵ صفحه ده، وزیر ی اؤلچوسونده و گالینگور
جلد لیدیر. بو کتاب ۱۳۹۱-جی ایلنده تهراندا «نشر و انیا» طرفیندن چاپ اولوب.
قیمتی ۱۸۵۰۰ تومن دیر.

کتابی الدهه ائتمک اوچون آشاغیدا کی تلفونلارلا علاقه قورا بیلر سینیز:

پخش کتاب مهیار: ۶۶۴۳۷۴۱۱ پخش کتاب خوشخوان: ۶۶۴۱۵۱۳۳

